

De vormgeving van het concept ‘klimaatvluchteling’ binnen het huidige internationale discours

LA3V11003

5-10-2018

Scriptie: Interdisciplinair onderzoek II

Auteurs:

Loes van de Wijdeven 5747473

Rechten - Prof. dr. Cedric Ryngaert

Finn Nieuwenhuis 5532302

Conflict Studies - Dr. Geraldien von Frijtag Drabbe Kunzel

Catherine Kleynen 5706661

Duurzaam Ondernemen en Innovatie - Dr. Karin Rebel

Begeleider:

Roosmarijn van Woerden

Website: www.klimaatvluchteling.eu

Abstract

Er is in het internationale discours veel verwarring over het concept 'klimaatvluchteling'. De term wordt inconsistent gebruikt en verschillende termen voor 'klimaatvluchtelingen' worden als synoniemen toegepast. Vanuit de disciplines Klimaatwetenschappen, Conflict Studies en Rechten is onderzoek gedaan naar deze term en haar gebruik. Door middel van het zoeken naar *Common Ground*, zijn de inzichten van elk van deze inzichten geïntegreerd. Deze integratie leverde een *More Comprehensive Understanding* op met twee voorstellen over hoe het concept 'klimaatvluchteling' in de toekomst gebruikt kan worden.

Het eerste voorstel is om de term 'klimaatvluchteling' los te laten en in plaats daarvan de term '*environmentally displaced person*' (EDP) te hanteren. Het woord 'vluchteling' impliceert namelijk dat er een juridische status aan 'de klimaatvluchteling' verbonden wordt die op dit moment nog niet gerealiseerd kan worden. Het tweede voorstel is om gebruik te maken van drie verschillende omgevingsfactoren die toegevoegd kunnen worden om de groep EDP's te specificeren. Hieronder vallen '*Duration*', '*Location*' en '*Willingness*'. Door deze term in combinatie met de verschillende omgevingsvariabelen te gebruiken ontstaat er een spectrum van klimaatvluchtelingen die wel of niet een status verdienen. Aan de ene kant van het spectrum staan de *longterm, externally, forced* EDP's die volgens deze scriptie een vluchtelingenstatus zouden moeten krijgen. Aan de andere kant staan de *temporarily, internally, motivated* EDP's, die geen status zouden moeten krijgen. De vraag waar de grens op dit spectrum moet liggen die aangeeft welk type vluchtelingen wel of niet een status zouden moeten krijgen, kan deze scriptie niet beantwoorden. Daar zal internationaal debat over gevoerd moeten worden.

Dankwoord

Na drie jaar is het zover. Met het schrijven van dit dankwoord leggen wij de laatste hand aan onze scriptie en bachelor studie. In deze periode hebben wij veel geleerd op wetenschappelijk gebied, maar ook op persoonlijk vlak. Daarom willen wij graag stilstaan bij de mensen die ons de afgelopen jaren hebben gesteund en geholpen.

Als eerste natuurlijk onze ouders. Zonder hen zouden we niet zo ver gekomen zijn. Daarnaast onze vrienden, waarmee we flink wat uurtjes in de bieb en de kroeg doorbrachten.

En natuurlijk Roosmarijn, onze scriptiebegeleidster, die ons altijd van streng maar rechtvaardige kritiek voorzag. Dit geldt ook voor onze disciplinaire scriptiebegeleiders: Dr. Karin Rebel, Dr. Geraldien von Frijtag Drabbe Kunzel en Prof. dr. Cedric Ryngaert, bedankt voor jullie feedback.

Lieve allemaal, heel erg bedankt!

Loes, Finn en Catherine

'The impact of climate change on small islands is no less threatening than the dangers guns and bombs posed to large nations. Pacific island countries are likely to face massive dislocations of people, similar to population flows sparked by conflict. The impact on identity and social cohesion are likely to cause as much resentment, hatred and alienation as any refugee crisis.' (Papua New Guinea, speaking on behalf of the Pacific Islands Forum at the UN Security Council Debate on Climate Change, 2007)

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding

Hoofdstuk 2. Klimaatwetenschappen

Inleiding

IPCC en de toekomst

Het *framework*

Case studies

Discussie

Conclusie en aanbeveling

Hoofdstuk 3. Conflict Studies

Inleiding

Inleiding-geen duidelijkheid in het academische debat

'Traditionele' vluchtelingen versus klimaatvluchtelingen

Eigenbelang van staten en organisaties

Breken met gevestigde aannames

Conclusie

Hoofdstuk 4. Rechten

Inleiding

De verplichting tot internationale samenwerking

Het huidige juridische *framework*

Juridische erkenning van de klimaatvluchteling

Conclusie

Hoofdstuk 5. *Common Ground*

Disciplinaire inzichten

Overeenkomsten

Verschillen

Organisatie: Term, Definitie en Status

Herdefinitie en Extensie: *Framework*

Hoofdstuk 6. *More comprehensive understanding* en conclusie

Discussie

Bibliografie

Inleiding

De afgelopen jaren wordt er gesproken over een vluchtelingencrisis in Europa (Carrera et al., 2015). Vanuit het Midden-Oosten en gebieden in Afrika komen economische en oorlogsvluchtelingen Europa binnen met als doel een veiliger en betere toekomst. Deze vluchtelingen komen Europa binnen in zulke getale dat de landen en eilanden de vluchtelingen niet meer kunnen opnemen. Men spreekt ook van een politieke crisis, want er heerst verdeeldheid in het politieke landschap over de manier waarop het beste om kan worden gegaan met deze stroom vluchtelingen (Carrera et al., 2015). Echter wordt er door wetenschappers voorspeld dat er een nieuwe stroom vluchtelingen Europa te wachten staat, namelijk die van de 'klimaatvluchtelingen' (Biermann & Boas, 2010). Er wordt zelfs voorspeld dat het aantal 'klimaatvluchtelingen' het huidige aantal vluchtelingen zal doen verbleken (Behrman & Kent, 2018). Gezien de crisis omtrent de huidige vluchtelingen is het niet verwonderlijk dat beleidsmakers de potentieel toekomstige stroom 'klimaatvluchtelingen' als problematisch beschouwen (Biermann & Boas, 2010). Echter kan er afgevraagd worden of het juist is de toekomstige stroom 'klimaatvluchtelingen' als problematisch op te vatten? Kloppen de schattingen wel? En wie worden er precies bedoeld met de term 'klimaatvluchteling'? Men kan een vermoeden hebben wie er bedoeld worden met de term 'klimaatvluchtelingen', maar wanneer dit nader onderzocht wordt, blijkt al snel dat er verschillende groepen worden bedoeld. Er heerst dus geen consensus (Biermann & Boas, 2010). Een vaak aangehaalde definitie van 'klimaatvluchtelingen' is bijvoorbeeld die van Myers en Kent over 'environmental refugees' (1995): "[personen] 'who can no longer gain a secure livelihood in their traditional homelands because of environmental factors of unusual scope, notably drought, desertification, deforestation, soil erosion, water shortages and climate change, also natural disasters such as cyclones, storm surges and floods'" (p.18-19). Echter betreft dit dus een ander concept (*environmental refugees*) en is er nog geen duidelijke definitie voor het concept 'klimaatvluchtelingen' (Biermann & Boas, 2010).

Een ander aspect van klimaatvluchtelingen, voorbijgaand aan het ontbreken van consensus over de definitie van klimaatvluchtelingen, is dat van juridische status. Een nieuw soort vluchteling is namelijk ontstaan en dit vraagt om (nieuwe) juridische afspraken. De 'traditionele' vluchteling heeft recht op bescherming volgens artikel 1A sub 2 van de Refugee Convention (1954). Hier vallen alleen groepen onder die hun land ontvluchten wegens gegronde

vrees voor vervolging. Vervolgelingen kunnen plaatsvinden op grond van ras, nationaliteit, geloofsovertuiging, politieke overtuiging of het behoren tot een sociale groep (Refugee Convention, 1954). Volgens deze wetgeving vallen mensen die vluchten met als oorzaak natuurrampen en klimaatverandering hier niet onder (Lister, 2014). Toch worden de ‘klimaatvluchtelingen’ in de literatuur en de media benoemd en bekeken als vluchteling. Hoe verhouden ‘klimaatvluchtelingen’ zich dan tot het recht? Staat deze rechterlijke lacune in relatie tot het ontbreken van consensus over de definitie van klimaatvluchtelingen? Al met al kan er gesteld worden dat er onduidelijkheid heerst over het concept klimaatvluchtelingen. In deze scriptie is de onduidelijkheid over ‘klimaatvluchtelingen’ onderzocht met als hoofdvraag: Hoe wordt het concept ‘klimaatvluchteling’ vormgegeven binnen het huidige internationale discours?

In deze scriptie is ervoor gekozen om de hoofdvraag interdisciplinair te benaderen. Interdisciplinair onderzoek is nodig wanneer het probleem complex is, uit verschillende facetten bestaat en functioneert als een systeem (Repko, 2017). Elk facet of onderdeel van het complexe probleem kan bestudeerd worden door een specifieke discipline. Door de inzichten van de disciplines vervolgens te integreren kan het complexe probleem beter begrepen worden (Repko, 2017). Het probleem in deze scriptie, namelijk het ontbreken van consensus over het concept ‘klimaatvluchtelingen’ binnen het internationale discours, is complex, omdat het concept ‘klimaatvluchtelingen’ ten eerste gaat over het Recht. Hoe verhouden ‘klimaatvluchtelingen’ (die geen status hebben) zich tot vluchtelingen (die wel een status hebben) en wat voor juridische status hebben klimaatvluchtelingen? Ten tweede, gaat het probleem over het beleid dat gemaakt zal moeten worden om met de nieuwe stroom vluchtelingen om te gaan. Hiermee gepaard gaan verschillende belangen van verschillende groepen. Nationale en internationale afspraken zullen gemaakt moeten worden. Ten derde, gaat het probleem over het veranderend klimaat aangezien dit als oorzaak wordt beschouwd van de nieuwe stroom vluchtelingen. Elk van de drie zojuist genoemde facetten hebben te maken met de vormgeving van het concept ‘klimaatvluchtelingen’ binnen het internationale discours en rechtvaardigen een interdisciplinaire aanpak. Vanuit deze drie disciplines, Klimaatwetenschappen, Conflict Studies en Rechten, zal de hoofdvraag dan ook beantwoord worden.

In het hoofdstuk van Klimaatwetenschappen is onderzocht welke verschillende soorten vluchtelingen kunnen ontstaan als gevolg van klimaatverandering en natuurrampen. Zoals bij het stuk over discours zal worden uitgelegd maakt taal de realiteit reëel (Gee, 2014). Een concept

roept als het ware iets in leven, zoals het concept ‘klimaatvluchtelingen’ - ‘klimaatvluchtelingen’ realiseert. Door te kijken naar de relatie tussen klimaatverandering en vluchtelingen geeft dit inzicht in het ontstaan van ‘klimaatvluchtelingen’ en daarmee in het concept klimaatvluchtelingen. Het hoofdstuk van klimaatwetenschappen zegt dus wat over de reële werkelijkheid van klimaatvluchtelingen, het klimaat en de vluchtelingen, en draagt hierdoor bij aan het onderzoeken van de hoofdvraag.

In het hoofdstuk van Conflict Studies is onderzocht hoe er binnen het academische debat gekeken wordt naar het concept klimaatvluchtelingen. Zoals eerder is vermeld, is er geen consensus over het concept klimaatvluchtelingen. Het is daarom belangrijk te onderzoeken welke verschillende standpunten er zijn over het concept ‘klimaatvluchtelingen’ en hoe het concept gebruik wordt. Dit draagt bij aan de hoofdvraag door te analyseren waar de knelpunten liggen bij het vormgeven van het concept ‘klimaatvluchtelingen’ in het internationale discours.

Als laatste analyseert de discipline Rechten wat de positie van de ‘klimaatvluchteling’ in het huidige internationale recht is en welke internationale verdragen ruimte bieden voor een andere interpretatie en uitbreiding van deze positie. Zoals eerder is vermeld, zijn ‘klimaatvluchtelingen’ een nieuw soort vluchtelingen. Alhoewel de ‘klimaatvluchtelingen’ als vluchtelingen worden genoemd, hebben ze geen juridische status. Het concept ‘klimaatvluchtelingen’ brengt dus een juridische verwarring met zich mee en kan dus het vormgeven van het concept bemoeilijken. Daarom is het relevant en van belang om de positie van de ‘klimaatvluchteling’ in kaart te brengen en draait dit bij aan het onderzoeken van de hoofdvraag.

Het doel van dit verslag is duidelijkheid te creëren in de onduidelijkheid over het concept klimaatvluchtelingen. Dit onderzoek beoogt niet te bepalen wie wel of niet een status moet krijgen, maar biedt handvatten voor beleidsmakers die deze bepaling wel kunnen doen. Verder draagt dit verslag bij aan toekomstige onderzoeken naar ‘klimaatvluchtelingen’ waarbij het als startpunt kan dienen. De insteek van dit onderzoek is dan ook descriptief en niet normatief. De disciplinaire inzichten zijn gebaseerd op literatuuronderzoek.

Door dit onderzoek heen wordt gebruik gemaakt van de term 'klimaatvluchteling', terwijl er tevens vraagtekens bij het gebruik van deze term worden gezet. Dit doet paradoxaal overkomen, maar hiervoor is gekozen om de leesbaarheid van het verslag te waarborgen en geen

verwarring te creëren. Voor juist deze term (klimaatvluchtelingen) is gekozen omdat deze voornamelijk in de literatuur en media wordt gebruikt en onderwerp is van dit verslag.

Discours

Om het begrip Discours uit te leggen is gebruik gemaakt van de uitleg van James Paul Gee in *'An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method'* (2014). Hiervoor is gekozen omdat de uitleg van Gee vanuit meerdere perspectieven en verschillende disciplines begrepen kan worden (Gee, 2014, p. ii). De drie verschillende disciplines in deze scriptie, Klimaatwetenschappen, Conflict Studies en Rechten, kunnen werken met deze uitleg van discours, omdat de uitleg dus breed begrepen kan worden. Gee legt uit dat discours de manier is waarop mensen door taal niet alleen praten, maar ook 'doen' en 'zijn'. Men 'doet' doordat taal de mens in staat stelt aan activiteiten en acties deel te nemen. Men 'is' door taal op een bepaalde manier te gebruiken waarin een identiteit besloten ligt. De manier van praten maakt het mogelijk een identiteit aan te nemen en een onderscheid te maken tussen jezelf en de ander. Dit kan zijn: een goede burger, man of vrouw, vriend, fan, hoogopgeleid persoon, christenen of moslim. In taal zitten dus sociale relaties besloten. Er kan bijvoorbeeld gesproken worden over de 'andere' groep in positieve of negatieve zin. Hoe over de eigen of andere groep gesproken wordt legt dus bloot op welke plek van de sociale ladder de groep staat. In taal, ofwel het discours, tonen zich dan machtsrelaties. Een discours legt dus machtsstructuren in de maatschappij bloot en zorgt ervoor dat het de realiteit van de wereld ook echt reëel maakt. De drie aspecten van taal, 'zeggen', 'doen' en 'zijn', zijn met elkaar verbonden en moeten begrepen worden om taal te begrijpen. Voorbij deze notie over identiteit is het belangrijk te realiseren dat taal niet alleen identiteit betreft, maar allerlei andere concepten in de wereld. Taal is in zekere zin de manier waarop de mens de wereld, de instituties en haar relaties maakt en breekt. Het analyseren van een discours kan helpen de verdeling van sociale goederen, en daarmee de wereld an sich, beter te begrijpen (Gee, 2014).

Hoe verhoudt de uitleg van discours zich dan tot deze scriptie? De term 'klimaatvluchtelingen' is geconstrueerd en geeft een identiteit aan een groep mensen (Gee, 2014). De term 'klimaatvluchtelingen' gaat dus niet alleen over het praten, maar heeft ook naslag op het 'zijn' en het 'doen'. 'Zijn' van de mensen die 'klimaatvluchtelingen' zijn en niet-'zijn' van de

mensen die anderen aanwijzen als 'klimaatvluchtelingen'. 'Doen' van de mensen die vluchten en 'doen' van de mensen die daarop beleid op maken. De term 'klimaatvluchtelingen' brengt dus consequenties met zich mee voor de verschillende partijen. Het is daarom belangrijk om naar het internationale discours te kijken om een beter inzicht te krijgen over het concept 'klimaatvluchtelingen en de bijbehorende consequenties.

Hoofdstuk 2. Klimaatwetenschappen

De verschillende categorieën vluchtelingen die kunnen worden geïdentificeerd als gevolg van natuurrampen en veranderende ecologische processen

Inleiding

De verre gaande gevolgen van klimaatverandering als resultaat van de menselijke uitstoot van broeikasgassen worden de laatste jaren steeds duidelijker (Renaud et al., 2011). De aarde warmt op en er is een toename in natuurrampen (Van Aalst, 2006). Volledige ecosystemen slaan om, met als gevolg dat grote gebieden onbewoonbaar worden. Wereldwijd worden er gemiddeld 193 miljoen mensen jaarlijks getroffen door natuurrampen (World disaster report, 2015). Volgens Biermann et al. is het te laat om simpelweg de uitstoot van broeikasgassen te verminderen (2010), mensen passen zich aan het veranderend klimaat aan en trekken weg van de getroffen gebieden (Renaud, 2011).

De ‘klimaatvluchteling’ als gevolg van de door mensen veroorzaakte opwarming van de aarde is een recent fenomeen. De eerste discussies omtrent klimaatvluchtelingen begonnen pas in de jaren 1990 (McAdam, 2012). Het in de praktijk ook moeilijk vast te stellen wanneer iemand een klimaatvluchteling is (Renaud, 2011), aangezien, zoals besproken in de introductie van het interdisciplinaire deel, niet alleen ecologische factoren betrokken zijn bij het ontstaan van klimaatvluchtelingen, maar ook politieke, economische en sociale variabelen van invloed zijn (Wang, 2018). Doordat de klimaatvluchteling een relatief nieuw verschijnsel is én de klimaatvluchteling moeilijk te identificeren is, hebben deze mensen ook nog geen rechten zoals andere, klassieke vluchtelingen deze wel hebben. Hierdoor zijn op dit moment beleidsmakers niet goed genoeg in staat om zich voor te bereiden, preventief of effectief te reageren op klimaatmigratie (Biermann et al., 2010). Het is de taak van klimaatwetenschappers om deze beleidsmakers te informeren en te ondersteunen bij het nemen van maatregelen.

Dit hoofdstuk wil inzicht brengen in de verschillende oorzaken van het ontstaan van klimaatvluchtelingen als gevolg van natuurrampen en veranderende ecologische processen. In de eerste paragraaf zullen de gebruikte methoden worden uitgelegd, vervolgens wordt weergegeven hoe de toekomst omtrent de klimaatvluchteling er vermoedelijk uit zal zien. Al bestaande

definities en modellen van de klimaatvluchteling worden geanalyseerd en hun inzichten worden gecombineerd in een *framework*. Dit nieuwe *framework* probeert houvast te bieden bij het definiëren van verschillende soorten klimaatvluchtelingen aan de hand van de specifieke soort natuurrampen. Het is van belang om specifiek genoeg te zijn om iedere klimaatvluchteling in een categorie onder te kunnen brengen, echter moet het *framework* wel praktisch inzetbaar blijven; dit houdt in dat het *framework* overzichtelijk moet zijn waardoor klimaatvluchtelingen snel in de goede categorie ondergebracht kunnen worden (Biermann et al., 2010).

Geconcludeerd zal worden dat de definities ‘tijdelijk binnenlandse klimaatvluchteling’, ‘langdurig binnenlandse klimaatvluchteling’ en ‘langdurig buitenlandse klimaatvluchteling’ het beste toepasbaar zijn wanneer er duidelijkheid moet worden gecreëerd omtrent hoe deze mensen geholpen moeten worden. Deze categorieën zijn gebaseerd op de verschillende soorten natuurrampen waarvoor mensen moeten vluchten en de locatie waar zij naartoe vluchten.

Methoden

Dit hoofdstuk is geschreven op basis van literatuuronderzoek. Hiervoor is gekozen, aangezien er zover de auteur van dit hoofdstuk weet, geen overzichtelijk stuk is geschreven waarin verschillende typen klimaatvluchtelingen-*frameworks* worden vergeleken. Dit hoofdstuk wil de inzichten van verschillende papers combineren om zo tot een nieuw, totaal omvattend *framework* te komen. Voor dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van wetenschappelijke online zoekmachines, waaronder Scopus, Google Scholar en Mendeley. Verschillende zoekwoorden zijn in wisselende combinaties gebruikt. Er zijn veel Engelse synoniemen voor klimaatvluchtelingen in gebruik, die niet per definitie hetzelfde betekenen, maar in de literatuur van klimaatwetenschappen wel zodanig gebruikt worden. Er is gebruik gemaakt van de volgende zoekwoorden:

‘Ecological refugee, environmental refugee, climate refugee, forced environmental migrant, environmentally motivated migrant, climate change refugee, environmentally displaced person (EDP), disaster refugee, environmental displacee, eco-refugee, ecologically displaced person en climate exiles’.

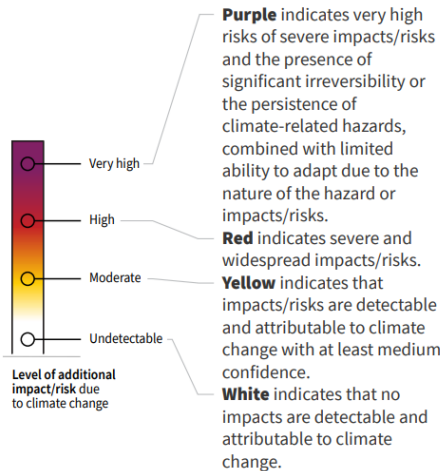
Deze zoekwoorden zijn gecombineerd met de termen ‘*framework*’, ‘*concept*’, ‘*narrative*’ en ‘*definition*’ om behulpzame bronnen te vinden bij het definiëren van het concept ‘de

klimaatvluchteling'. In de zoektocht naar *case studies* die als voorbeelden bij het voorgestelde *framework* konden worden gebruikt, is gezocht met de verschillende synoniemen van 'klimaatvluchteling' in combinatie met de term 'case study'.

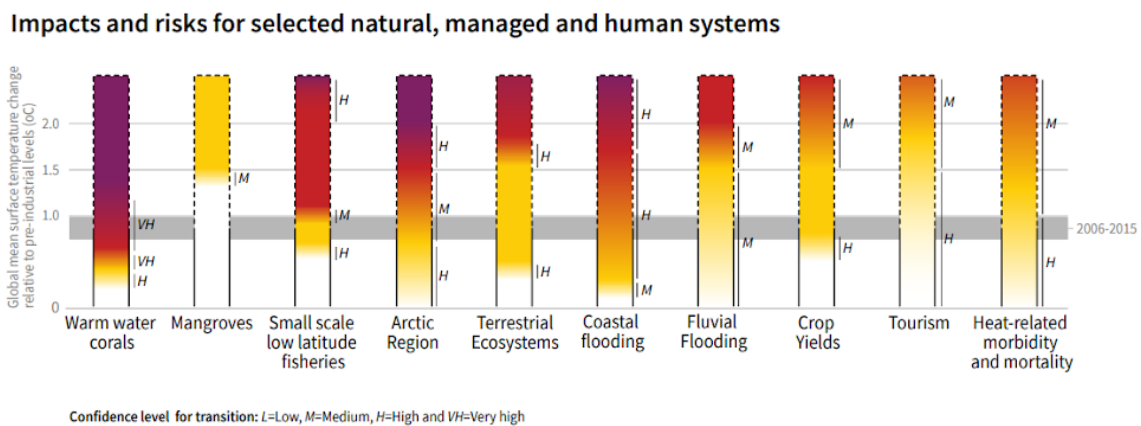
Aangezien dit hoofdstuk focust op de verschillende klimaat-gerelateerde oorzaken die gebieden onbewoonbaar kunnen maken voor mensen, is bij de gevonden wetenschappelijke artikelen gecontroleerd vanuit welke discipline deze artikelen zijn geschreven. Artikelen geschreven vanuit disciplines zoals ecologie, klimaatwetenschappen, *environmental studies* en aardwetenschappen zijn goedgekeurd als bronnen voor dit hoofdstuk. In sommige gevallen is er bij *case studies* gebruik gemaakt van artikelen buiten deze disciplines, aangezien er niet genoeg voorbeelden te vinden waren binnen de genoemde disciplines.

IPCC en de Toekomst

Deze paragraaf zal de relevantie van het debat omtrent de klimaatvluchteling weergeven. Het meest recente Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) rapport van 6 oktober 2018 schetst een toekomstbeeld bij een opwarming van 1,5 graden Celsius van de planeet en vergelijkt dit vervolgens met een potentiële opwarming van 2°C (IPCC, 2018). Dit rapport geeft potentiële oorzaken van het ontstaan van klimaatvluchtelingen in de toekomst weer. In de grafieken hieronder is weergegeven hoe hoog het risico is in verschillende sectoren. Kust overstromingen (*coastal flooding*) gaan richting "very high impact" wanneer de 1,5°C wordt bereikt die het IPCC voorspelt, terwijl rivieroverstromingen (*fluvial flooding*) richting "high impact" gaan. Dit houdt in dat het in de toekomst erg waarschijnlijk is dat er meer gebieden onder water zullen lopen, terwijl er op dit moment al jaarlijks 99 miljoen mensen getroffen worden door overstromingen (Piguet et al., 2011). De derde wereld landen zullen meer beïnvloed worden door deze overstromingen dan de welvarende landen, aangezien zij geen geld of welwillende regering hebben die kan voorkomen dat deze gebieden overstromen (Renaud, 2011). "Crop yields" verklaart de invloed van klimaatverandering op de opbrengst van voedsel en andere landbouwproducten. Wanneer de 2°C wordt bereikt, heeft de situatie volgens het IPCC verregaande impact. Dit houdt in dat landbouw niet goed meer kan functioneren door te hoge temperaturen en er een toenemend tekort aan voedsel kan ontstaan.

Figuur 1 Schaal van impact of risico als gevolg van klimaatverandering. Hierbij geldt hoe paarser, hoe hoger het risico op hevige impact op het klimaat (IPCC, 2018).

Figuur 2 Impact en risico voor specifieke natuurlijke, menselijke en beheerde systemen. Aan de linkerkant is de potentiële opwarming van de aarde aangegeven. Door middel van de kleur is aangegeven hoe hoog de kans op ernstige impact zal zijn op de verschillende systemen (2018, IPCC).

Hoewel het IPCC rapport nadrukkelijk waarschuwt voor verre gaande gevolgen, stellen Baldwin et al. dat er op dit moment nauwelijks klimaatvluchtelingen in de wereld zijn (2014). Alle klimaatrapporten zijn immers voorspellingen en impliceren eventuele gebeurtenissen in de toekomst. Hoewel het ene rapport beweert dat er binnen enkele jaren miljoenen vluchtelingen internationaal zullen migreren, de zogenoemde ‘maximalisten’, zijn er andere rapporten die juist beweren dat de toekomst van klimaatvluchtelingen zo speculatief is, dat hier eigenlijk niets over gezegd kan worden (Pearce, 2011). Andere onderzoekers, waaronder Baldwin, gaan er vanuit dat het enorm mee zal vallen met de hoeveelheden, dit zijn de zogenoemde ‘minimalisten’

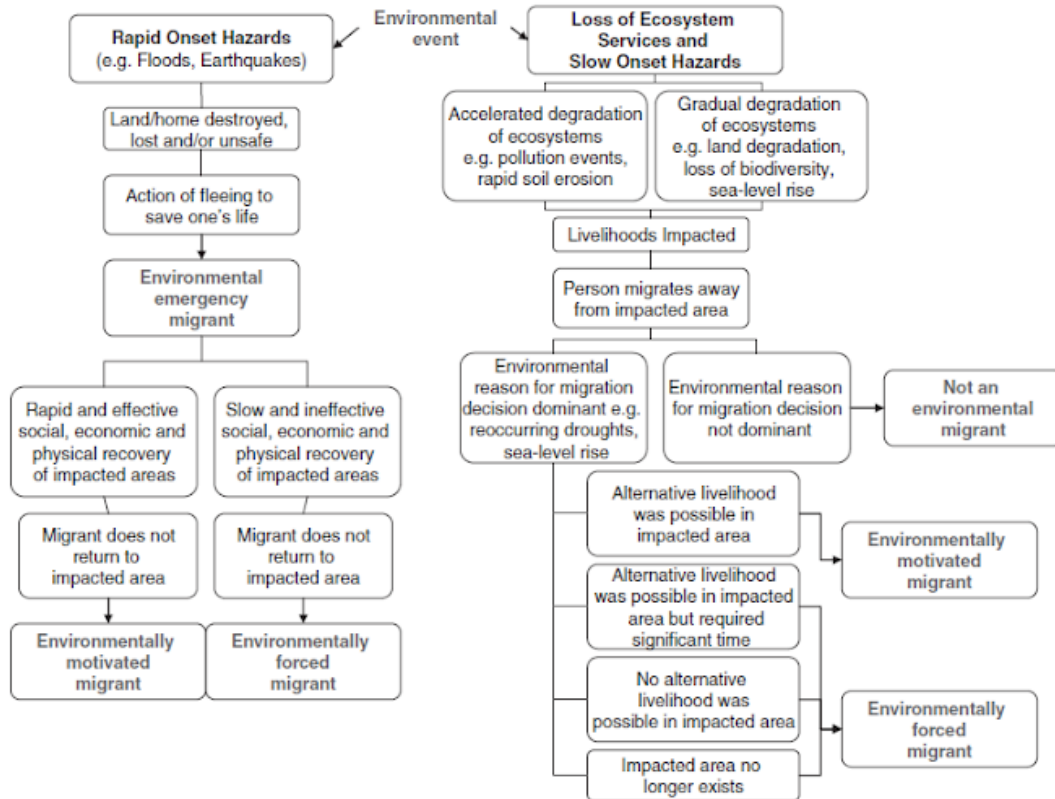
(2014). Deze onderzoekers vinden dat het onnodig is om zoveel debat te voeren over een probleem dat zich misschien niet eens zal voordoen. Echter, hoewel het, zoals eerder genoemd, ingewikkeld is om vast te stellen dat klimaatverandering de enige factor is geweest in het migreren van groepen mensen (The Foresight Report on Migration and Global Environmental Change, 2011), moet dat niet resulteren in het negeren van het onderwerp (Renaud, 2011). Daarnaast zijn de voorspellingen van het IPCC zodanig verontrustend, dat hoewel het volgens Baldwin op dit moment lastig is om aan te tonen wie een klimaatvluchteling is, dat niet een sterk genoeg argument is om aan te nemen dat het in de toekomst niet mogelijk is dat grote groepen klimaatvluchtelingen zullen ontstaan. Ondanks de discussie over de toekomstige hoeveelheden van klimaatvluchtelingen onder klimaatwetenschappers, zal er verder in dit hoofdstuk vanuit worden gegaan dat er in de toekomst wél grote groepen klimaatvluchtelingen zullen ontstaan die opgevangen moeten worden en het dus van belang is dat hier debat over wordt gevoerd.

Het Framework

In deze paragraaf worden verschillende *frameworks* uit de literatuur vergeleken. Biermann en Boss stellen voor dat er drie verschillende variabelen van invloed moeten zijn wanneer er een definitie voor de klimaatvluchteling wordt vastgesteld (2010). Ten eerste moet het type natuurramp worden vastgesteld om de oorzaak van de wegtrekkende mensen vast te stellen. Daarnaast moet de onderliggende motivatie worden vastgesteld; of deze mensen hun huis gedwongen (*forced*) of vrijwillig (*motivated*) verlaten. Hiervoor stelde Renaud de categorieën “*environmentally motivated migrants*” en “*environmentally forced migrants*” op (2012), zoals te zien is in de flow chart in figuur 3. Ten slotte dragen Biermann et. al aan om te onderzoeken of de term ‘vluchteling’ gepast is (2010).

PROPOSED DECISION FRAMEWORK FOR DETERMINING ENVIRONMENTAL
MIGRANT SUB-CATEGORIES

Figuur 3 Voorgesteld besluitvormend framework door Renaud (2012).

In dit hoofdstuk is alleen de eerste factor van belang. Het voorgestelde nieuwe *framework* zal dan ook deze variabele overnemen en vaststellen welke natuurramp de oorzaak is van wegtrekkende mensen. Hoewel het “*environmentally motivated migrants*” of “*environmentally forced migrants*” model duidelijkheid biedt in het onderscheiden van niveau van ernst van de specifieke klimaatvluchteling, is dit niet relevant voor het nieuwe *framework*. In dit hoofdstuk wordt er namelijk vanuit gegaan dat de gebieden waaruit mensen vluchten inderdaad zo beschadigd zijn dat mensen er tijdens de ramp niet meer kunnen wonen. Dit kan tijdelijk zijn, maar ook langdurig. Als laatste zal dit hoofdstuk simpelweg gebruik maken van de term ‘klimaatvluchteling’. Hoewel de correctheid van deze term een interessant maatschappelijk debat is, is in de methode al uitgelegd dat klimaatwetenschappers verschillende termen voor de klimaatvluchteling door elkaar gebruiken. Deze kwestie zal wel behandeld worden in de hoofdstukken van Conflict Studies en Rechten.

Het onderzoeken van het type natuurramp om klimaatvluchtelingen te categoriseren, werd ook voorgesteld door de Internationale Organisatie voor Migratie. De IOM onderscheidt drie verschillende soorten klimaatvluchtelingen aan de hand van ecologische factoren (IOM, 2007):

- Mensen die tijdelijk gevlucht zijn, vanwege een milieuramp of een plotseling ontstane noodsituatie, zoals een aardbeving, orkaan of tsunami.
- Mensen die gedwongen zijn om te vertrekken door sterk verslechterde leefomstandigheden, zoals ontbossing of kust afbraak.
- Mensen die verkiezen om preventief te vertrekken, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een voortdurende afname van de oogstopbrengst door verwoestijning.

Het gebruik van ecologische factoren om een bepaald type vluchteling te specificeren wordt overgenomen in dit hoofdstuk. De eerste categorie van ‘tijdelijke klimaatvluchteling’ is ook interessant, aangezien dit een groep is die later weer geholpen en ondergebracht kan worden in het gebied van impact. Deze zal dan ook overgenomen worden in dit hoofdstuk. De tweede en derde categorie hebben echter overlap. Wanneer er sprake is van vertrek door ontbossing of kust afbraak, is dit ook een geval van preventief vertrekken, net zoals verwoestijning is. Er wordt dan ook voorgesteld om deze twee categorieën te combineren in het nieuwe *framework* tot ‘langdurige vluchteling’.

Renaud heeft iets vergelijkbaars gedaan in zijn artikel (zie figuur 4) (2007). In dat stuk werd gebruik gemaakt van de categorieën *sudden* en *gradual* om klimaatvluchtelingen te categoriseren. Het *framework* van de IOM en Renaud kunnen samen worden gevoegd; een tijdelijke klimaatvluchteling ontstaat door *sudden* rampen, zoals een overstroming, aardbeving, orkaan, tsunami of vulkaanuitbarsting en moet direct geholpen worden. Een langdurige klimaatvluchteling ontstaat door *gradual* rampen, zoals vervuiling, degradatie van de grond, verwoestijning, ontbossing, kust afbraak of het stijgen van de zeespiegel.

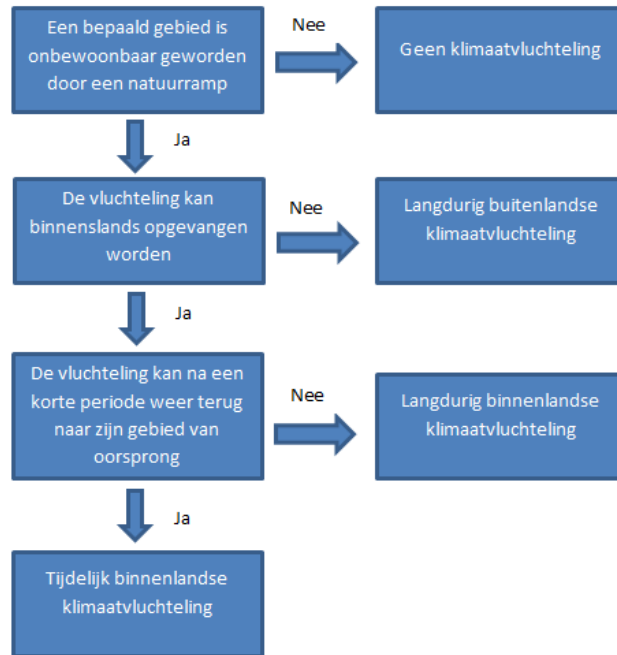
Nature of Environmental Degradation			
DIRECT, GRADUAL (e.g. land degra- dation, pollution)	INDIRECT, GRADUAL (e.g. sea- level rise)	DIRECT, SUDDEN (e.g. flood, typhoon, earth- quake)	INDIRECT, SUDDEN (e.g. volcanic ash fallout, drought)

Figuur 4 Verschillende categorieën van klimaatvluchtelingen, gesorteerd op type natuurramp (Renaud, 2007).

Echter ontbreekt er in deze twee categorieën een specifieke variabele. Uit de literatuur blijkt namelijk dat de locatie voor het onderbrengen van klimaatvluchtelingen een van de grootste complicaties is (Tafere, 2018). Daarom wordt er voorgesteld om het *framework* uit te breiden met de variabele ‘locatie’, om duidelijk te maken waar deze mensen terecht moeten komen en voor hoelang.

Daarnaast zal uit het analyseren van verschillende *case studies* blijken dat er een wisselwerking is tussen deze drie verschillende variabelen. Het type natuurramp, de tijdsduur van verplaatsing en de locatie waar de klimaatvluchteling uiteindelijk moeten worden ondergebracht beïnvloeden elkaar. Zoals eerder benoemd kunnen tijdelijke vluchtelingen vaak opgevangen worden in hun eigen gebied, wanneer de *sudden* ramp voorbij is. Deze ‘tijdelijke klimaatvluchtelingen’ zoeken tijdens de ramp binnen hun land opvang, om vervolgens weer terug te keren (Piguet, 2011). Dit geldt niet voor de langdurige vluchtelingen, deze moeten ergens anders worden opgevangen in hun eigen land, of in een ander land.

Dit hoofdstuk stelt voor om de klimaatvluchtelingen te identificeren aan de hand van ‘tijdelijk binnenlandse klimaatvluchtelingen’, ‘langdurig binnenlandse klimaatvluchtelingen’ en ‘langdurig buitenlandse vluchtelingen’ (zie figuur 5).

Figuur 5 Voorgesteld framework om groepen klimaatvluchtelingen te kunnen onderscheiden en specificeren.

Case studies

In dit essay zullen deze drie voorgestelde categorieën getoetst worden aan de hand van verschillende *case study* artikelen. Volgens Piguet zijn er op dit moment 1193 wetenschappelijke papers en boeken beschikbaar over klimaatverandering en migratie (2018). Hiervan zijn 463 empirische studies. Elke studie heeft een andere insteek en onderzoekt verschillende redenen tot migratie als gevolg van klimaatverandering. In dit hoofdstuk worden de verschillende soorten klimaatvluchtelingen onderzocht, in verschillende gebieden, verspreid over de wereld, als gevolg van uiteenlopende natuurrampen. Deze klimaatvluchtelingen worden onder een van de drie eerder voorgestelde categorieën geplaatst. Samen zijn deze studies representatief voor een groot deel van de huidige en toekomstige natuurrampen die kunnen leiden tot klimaatvluchtelingen.

Tijdelijke Binnenlandse Migratie

De eerste categorie is gedefinieerd als ‘tijdelijke binnenlandse migratie’. In deze gevallen trekken de bewoners tijdelijk naar veilige gebieden. Wanneer zij terugkomen, moeten zij hulp krijgen bij de wederopbouw van hun huizen en leefomgeving. Natuurrampen die verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van dit type vluchteling zijn bijvoorbeeld tropische cyclonen, stormen en overstromingen (Piguet, 2011). Twee *case studies* die de gevolgen van

overstromingen weergeven zijn uitgevoerd in Zuid Sudan en Bangladesh (Wang, 2018, Call, 2017). In deze landen is onderzocht hoe de toegenomen hoeveelheid regen als gevolg van klimaatverandering in de toekomst de oorzaak zal zijn voor onbewoonbaar gebied. Deze gebieden waren ook voor de klimaatverandering bekend met migratie als gevolg van zware regenval, echter wordt er verwacht dat dit in de toekomst extreem zal toenemen door een opwarmende aarde. Tot nu toe trekken bewoners van de ondergelopen gebieden in Zuid Sudan en Bangladesh naar hoger gelegen plaatsen in het land zelf. Hier is dus sprake van *tijdelijke binnenlandse migratie*. Wanneer het regenseizoen is afgelopen, trekken de bewoners weer terug. Naast overstromingen, zijn er meer natuurrampen de oorzaak voor tijdelijke migratie. Een *case study* uitgevoerd in Australië beschrijft onverwachte gevolgen van bosbranden, waaronder het ontstaan van binnenlandse klimaatvluchtelingen (Banks, 2011). In een *case study* die ook uitgevoerd is in Bangladesh was sprake van slechte opvang in het gebied zelf na de cycloon Ailia (Kartiki, 2011). Hierdoor konden mensen uiteindelijk niet meer terug naar hun oorspronkelijke omgeving. Deze mensen vertrokken uiteindelijk langdurig naar andere gebieden en steden. In het geval van een cycloon zou er dus volgens het voorgestelde *framework* sprake moeten zijn van ‘tijdelijke binnenlandse migratie’, echter was dit door slecht beleid niet mogelijk en moesten de mensen langdurig vluchten naar andere regio’s. Hierdoor was sprake van langdurige binnenlandse migratie.

Langdurig Binnenlandse Migratie

De tweede categorie is ‘langdurig binnenlandse klimaatvluchtelingen’. Deze categorie is een uitbreiding op de tweede en derde categorie van de IOM. Deze mensen zijn gedwongen om te vertrekken door sterk verslechterde leefomstandigheden. Voorbeelden zijn complicaties in de agricultuur als gevolg van veranderend weer en een stijgende temperatuur. Het eerste voorbeeld is gericht op Pakistan, hier werd onderzocht hoe het verschil in weer en de temperatuurstijging heeft gezorgd voor migratie in het land zelf (Lohano, 2018). Door stijgende temperaturen wordt het land droger. Dit resulteert in minder vruchtbare grond waardoor de akkers ‘verzanden’, dit wordt verwoestijning genoemd. De tweede *case-study* is het artikel van Jha waarin wordt gefocust op dezelfde problematische situaties, maar dan gepositioneerd in India (2018). Deze verwoestijning komt op verschillende plekken in de wereld voor, bijvoorbeeld in Spanje en Australië, waarbij de agricultuur ook niet meer genoeg oplevert door de verwoestijning

(Leighton, 2016). Veel van deze mensen vertrekken naar vruchtbaardere gebieden of steden (Kartiki, 2011). Andere voorbeelden van langdurige binnenlandse migratie is ontbossing in het Amazonegebied (Carr, 2009). Wanneer de binnenlandse migratie doorzet, zullen de steden niet genoeg mensen kunnen onderbrengen. Deze mensen zullen naar andere landen moeten vluchten als langdurig buitenlandse migranten.

Langdurig Buitenlandse Migratie

De derde categorie wordt gedefinieerd als ‘langdurig buitenlandse klimaatvluchtelingen’. Deze categorie wordt niet specifiek benoemd door de IOM, maar representeert de bewoners die moeten vluchten aangezien hun complete land onbewoonbaar is geworden. Hedendaagse *case studies* die deze groep representeren zijn uitgevoerd in de Malediven (Sovacool, 2012) en Tuvalu (Lazrus, 2012). Van beide eilandengroepen wordt namelijk verwacht dat deze over een aantal jaar niet meer bestaan aangezien zij opgeslokt worden door de stijgende zeespiegel. Het land verdwijnt letterlijk onder de voeten van de eilandbewoners. Hoewel er op dit moment niet veel *case studies* te vinden zijn over landen die compleet onbewoonbaar zijn geworden, zal het in de toekomst steeds vaker voorkomen dat volledige landen bijvoorbeeld verwoestijnen en de bewoners onder deze categorie zullen vallen (Hammer, 2004). De drie categorieën zijn samengevoegd in een tabel (zie figuur 6).

Type klimaatvluchteling	Natuurramp	Tijd van verplaatsing	Opvang en hulp
Tijdelijke Binnenlandse klimaatvluchteling	Sudden: overstroming, aardbeving, orkaan, bosbrand, tsunami of vulkaanuitbarsting.	Tijdelijk	Zo snel mogelijk hulp. Opvang in de oorspronkelijke regio, als daar opbouw mogelijk is.
Langdurig Binnenlandse klimaatvluchteling	Gradual: vervuiling, degradatie van de grond, verwoestijning, ontbossing of kust afbraak.	Langdurig	In andere gebieden of steden binnen het land.
Langdurig	Gradual: het stijgen	Langdurig	In buurlanden of

Buitenlandse klimaatvluchteling	van de zeespiegel.		andere landen.
------------------------------------	--------------------	--	----------------

Figuur 6 Samengevoegd framework van de verschillende categorieën klimaatvluchtelingen zoals voorgesteld in dit hoofdstuk.

Discussie

In deze paragraaf zullen enkele beperkingen van het onderzoek besproken worden. Daarnaast zal het nieuwe *framework* zal in de literatuur worden geplaatst. In een eerdere paragraaf is Baldwin aan bod gekomen (2014), een minimalist die gelooft dat er niet zoveel klimaatvluchtelingen zullen komen als nu verwacht wordt. Hoewel er in dit hoofdstuk vanuit is gegaan dat de toekomstige stromen klimaatvluchtelingen wél voor eventuele complicaties zullen zorgen, is het ook van belang om in te zien dat er inderdaad een mogelijkheid is dat het mee zal vallen met het aantal migranten dat zal ontstaan als gevolg van klimaatverandering. Meer onderzoek is dan ook nodig naar het ontstaan van klimaatvluchtelingen en de hoeveelheid klimaatvluchtelingen in de wereld op dit moment en in de toekomst.

Daarnaast zijn veel *case studies* over klimaatvluchtelingen uitgevoerd door Westerse onderzoekers, of in ieder geval door onderzoekers die niet in het bewuste gebied wonen of vanuit dit gebied moeten vluchten (Piguet, 2018). Dit is ook het geval in de *case studies* die in dit onderzoek zijn gebruikt. Dit heeft te maken met het feit dat politieke, economische en sociale variabelen in het spel zijn. Hoogopgeleide wetenschappelijke onderzoekers wonen over het algemeen niet in de landen waar de politieke, economische en sociale variabelen zo zwak zijn dat de eigen bevolking niet goed geholpen kan worden wanneer ecologische rampen zich voordoen. Het is dan ook van belang om meer onderzoek te laten uitvoeren door wetenschappers die persoonlijke ervaring hebben met het ontvluchten van klimaatrampen of in ieder geval dichterbij deze groepen staan. Dit kan bijdragen aan een beter inzicht in de behoeftes van klimaatvluchtelingen, zodat zij ook beter opgevangen kunnen worden en kan worden voorspeld waar zij terecht zullen komen.

Het moet duidelijk zijn dat de richtlijnen zoals deze worden gepresenteerd in dit onderzoek niet meer zijn dan richtlijnen. Er zullen altijd gevallen voorkomen van typen klimaatvluchtelingen die niet binnen dit *framework* vallen. Bijvoorbeeld mensen die wel voorbij landsgrenzen moeten vluchten door aardbevingen of bosbranden waarna de bewoners niet meer

terug kunnen naar hun eigen gebied, zoals het voorbeeld van de cycloon Ailia. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van dit *framework* is het van belang dat er altijd goed wordt gekeken naar de specifieke situatie van klimaatvluchtelingen. Het zou dan ook kunnen voorkomen dat bepaalde groepen klimaatvluchtelingen beter ondergebracht kunnen worden in de eerder genoemde *frameworks* zoals die in de literatuur zijn gevonden.

Conclusie en Aanbeveling

Er wordt in dit hoofdstuk geconcludeerd dat wanneer men typen klimaatvluchtelingen wil categoriseren, organisatorisch gezien de beste oplossing is om ook te onderzoeken wáár deze mensen naartoe vluchten, als gevolg van welke natuurramp en voor hoelang. De modellen van het IOM (2007) en Renaud (2007, 2012) zijn aangevuld tot een nieuw *framework*. Hiervoor zijn de categorieën zoals de IOM ze had gedefinieerd als basis gebruikt. De ‘tijdelijk gevlucht’ categorie is overgenomen. De ‘verslechterde leefomstandigheden’ categorie en de ‘preventieve’ categorie werden samengenomen in de term ‘langdurig’. Vervolgens werd de term ‘binnenlands’ of ‘buitenlands’ toegevoegd, om aan te geven waar deze mensen opgevangen moeten worden.

Dit hoofdstuk stelt dan ook voor om de klimaatvluchtelingen te identificeren aan de hand van ‘tijdelijk binnenlandse klimaatvluchtelingen’, ‘langdurig binnenlandse klimaatvluchtelingen’ en ‘langdurig buitenlandse klimaatvluchtelingen’. Deze categorieën geven weer hoe de specifieke gevallen klimaatvluchteling geholpen moeten worden en waar. Dankzij deze aanpak blijft het helder welke situatie het meest direct om hulp vraagt en wordt duidelijk of mensen in hun eigen regio geholpen moeten worden, binnenlands moeten verhuizen of hun land moeten ontvluchten.

Hoofdstuk 3. Conflict Studies

Een analyse van het academisch debat over klimaatvluchtelingen

Inleiding

International studies is een multidisciplinair veld waarin verschillende perspectieven bijdragen aan het analyseren en oplossen van complexe problemen in de wereld. Hierbij ligt de focus op de wisselwerking van regionale gebeurtenissen op de wereld en de uitwerking van de internationale politiek op regionaal niveau waarbij de mens centraal staat. Zoals in de inleiding van deze interdisciplinaire scriptie is aangegeven, zal er beleid moeten worden gemaakt om met de nieuwe stroom vluchtelingen om te gaan. Hierover zullen nationale en internationale afspraken gemaakt moeten worden. Echter is er consensus nodig over datgeen waarop beleid zal moeten worden gemaakt: het concept 'klimaatvluchteling'. Deze consensus is er nog niet. Het is daarom belangrijk om te analyseren waar de knelpunten liggen bij het vormgeven van het concept 'klimaatvluchteling'. Dus om de hoofdvraag van deze interdisciplinaire scriptie 'Hoe wordt het concept klimaatvluchteling vormgegeven binnen het huidige internationale discours?' te beantwoorden zal in dit hoofdstuk een analyse van het academische debat over 'klimaatvluchtelingen' worden gemaakt. De hieraan te koppelen vraag is: 'Hoe wordt er in het academische debat gekeken naar het concept klimaatvluchtelingen?'. Middels literatuuronderzoek is het academische debat over het concept 'klimaatvluchteling' geanalyseerd. Dit hoofdstuk bespreekt aspecten die uit het literatuuronderzoek naar voren komen: het verschil tussen 'traditionele' vluchtelingen en klimaatvluchtelingen; het eigenbelang van staten, organisaties en *NGO's* dat doorschemert in het debat over klimaatvluchtelingen; en een meer genuanceerde kijk op klimaatvluchtelingen. Uit de analyse volgt dat er in het academische debat over 'klimaatvluchtelingen' de voorkeur uitgaat voor herdefiniëring van de term 'klimaatvluchtelingen' dan voor het behoud en de acceptatie van de term 'klimaatvluchtelingen'. De knelpunten in het vormgeven van het concept 'klimaatvluchteling' in het internationale discours zijn: ten eerste, de verkeerde connotaties dat het concept 'klimaatvluchteling' met zich meebrengt - het impliceert namelijk een vluchtelingenstatus. Ten tweede, wordt het concept gebruikt in een *narrative* dat voornamelijk werkt in het eigenbelang van staten. Ten derde, houdt

het concept 'klimaatvluchtelingen' geen rekening met de complexiteit van factoren die gepaard gaan met klimaatvluchtelingen - de oorzaak van klimaatvluchtelingen is multi-causaal.

In de literatuur van dit hoofdstuk spreekt men niet alleen over 'klimaatvluchtelingen', maar ook over 'klimaat genoodzaakte migratie' (*climate induced migration*) en andere dergelijke synoniemen. Voor het gemak van dit onderzoek worden deze verschillende termen van 'klimaatvluchtelingen' onder één noemer geplaatst, namelijk: 'klimaatvluchtelingen'. Al lijkt de keuze om de verschillende termen onder één noemer te plaatsen paradoxaal met de insteek van deze scriptie, is er expliciet voor gekozen om niet specifiek te kijken naar de verschillende termen en onderlinge relaties. Dit hoofdstuk analyseert juist het globale debat en de bredere noties omtrent het fenomeen 'klimaatvluchtelingen' (in al zijn veelvoud aan termen en definities) om te onderzoeken waar de knelpunten liggen bij het vormgeven van het concept 'klimaatvluchtelingen'.

Inleiding-geen duidelijkheid in academisch debat.

Omtrent het concept 'klimaatvluchtelingen' heerst weinig consensus en duidelijkheid in de internationale orde met als gevolg dat onderzoek naar 'klimaatvluchtelingen' moeizaam is. Alhoewel er verschillende definities gegeven zijn, is er geen eenduidig begrip dat alle facetten van 'klimaatvluchtelingen' beslaat en waar iedereen het mee eens is. Enerzijds zijn definities te breed en anderzijds zijn andere definities te specifiek (Biermann & Boas, 2012). Hiermee gepaard gaat de al bestaande discussie omtrent het begrip 'vluchtelingen', waarbij verschillende instanties pleiten voor andere termen zoals 'migranten' of 'ontheemden' (2012). Renaud, Dun, et al. (2011) wijzen in hun artikel 'A Decision Framework for Environmentally Induced Migration' ook op de onduidelijkheid in de internationale orde over het concept 'klimaatvluchtelingen'. Door deze conceptuele onduidelijkheid kunnen beleidsmakers geen beleid maken om met 'klimaatvluchtelingen' om te gaan. De reden dat het concept 'klimaatvluchtelingen' vaak wordt gecontesteerd komt door de complexiteit van factoren die bijdragen aan het ontstaan van 'klimaatvluchtelingen'. Meer onderzoek moet worden gedaan naar de oorzaken van 'klimaatvluchtelingen' en de conceptualisering van 'klimaatvluchtelingen' (Renaud, Dun, et al, 2011), iets waar dit hoofdstuk een bijdrage aan levert. Bettini (2012) beschrijft het huidige internationale discours van 'klimaatvluchtelingen' als veelal een gepolariseerd en ambigue landschap. Dit landschap komt niet alleen voort uit (mis)communicatie tussen verschillende

disciplines en geschillen in theorieën en empirische data, maar ook uit de verschillende manieren waarop een ‘klimaatvluchteling’ besproken kan worden. Een ‘klimaatvluchteling’ kan namelijk besproken worden als inkomstenbron of juist als bedreiging. Op de klimaatvluchteling zijn dus meerdere discoursen van toepassing die niet zo gemakkelijk verenigbaar zijn met als gevolg dat er weinig duidelijkheid over heerst (Bettini, 2012). Al met al valt er te stellen dat er een debat gaande is over de conceptualisering van ‘klimaatvluchtelingen’ en de term ‘klimaatvluchtelingen’ zelf.

‘Traditionele’ vluchtelingen versus klimaatvluchtelingen

De intergouvernementele organisaties International Organization for Migration (IOM) en UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) waarschuwen voor het gebruiken van het begrip ‘klimaatvluchtelingen’. Dit zou te maken hebben met de rechten die verbonden zijn aan het begrip ‘vluchtelingen’ dat besloten ligt in de Geneva Convention Relating to the Status of Refugees (1951). Alleen personen die onderhevig zijn aan vervolging in hun thuisland, zich hier niet tegen kunnen beschermen en genoodzaakt zijn hun land te verlaten (transborder flight) voor hun veiligheid komen in aanmerking voor de rechtelijke status als vluchteling (UNHCR, 2002). ‘Klimaatvluchtelingen’ vallen niet onder deze omschrijving en dus wijzen het IOM en UNHCR de term ‘klimaatvluchtelingen’ af (zie het hoofdstuk van Rechten voor een uitgebreidere bespreking hiervan). Biermann en Boas (2012) geven echter twee redenen voor het behoud van de term ‘klimaatvluchteling’.

Ten eerste, is het centrale punt van de ‘traditionele’ vluchtelingenstatus het transnationaal aspect, mensen die grenzen over vluchten. Echter zal klimaatverandering voor zowel transnationale als interne vluchtelingen zorgen, mensen vluchten over de grens maar ook binnenlands. Dit houdt in dat ‘klimaatvluchtelingen’ verschillende statussen en termen moeten worden gegeven afhankelijk of ze een landsgrens zijn overgegaan of niet; ‘klimaatvluchtelingen’ die de grens over vluchten mogen wel vluchteling heten (waaraan de vluchtelingenstatus verbonden zit) en ‘klimaatvluchtelingen’ die binnenlands vluchten mogen geen vluchteling heten. Dit is moeilijk te realiseren in een internationaal rechtssysteem en is onhoudbaar. Daarom moet vastgehouden worden aan de term ‘klimaatvluchteling’, voor transnationale en binnenlandse ‘klimaatvluchtelingen’, om niet in deze verwarring gesitueerd te raken (Biermann & Boas, 2012). Ten tweede, zou de term ‘vluchtelingen’ niet enkel op moeten gaan voor

personen die vervolgd worden in hun thuisland. Evenals ‘traditionele’ vluchtelingen zijn ‘klimaatvluchtelingen’ genoodzaakt hun huis te verlaten met dezelfde akelige consequenties. De term vluchteling heeft een sterke connotatie in meerdere delen van de samenleving en zorgt ervoor dat de bescherming van ‘klimaatvluchtelingen’ legitimiteit en urgentie krijgt zoals het verdient. Om deze twee redenen moeten we vasthouden aan het gebruik van de term ‘klimaatvluchtelingen’ (2012).

Echter moet het concept ‘klimaatvluchtelingen’ *sui generis* zijn; een op zichzelf staand protocol dat los staat van de ‘traditionele’ vluchteling. Een reden hiervoor is dat door klimaatvluchtelingen te scharen onder de ‘traditionele’ vluchtelingen dit herdefiniëring en tevens verbreding van het begrip ‘vluchteling’ volgens de Geneva Convention Relating to the Status of Refugees (1951) afdwingt (2012). Echter zou de verbreding van de traditionele ‘vluchteling’ veel weerstand genereren bij landen aangezien zij het niet eens zullen zijn met een nog grotere groep mensen dat onder het begrip vluchteling zal vallen en de landen dus meer mensen bescherming moeten bieden (Bierman & Boas, 2012; Yamamoto & Esteban, 2017). Om deze weerstand te omzeilen moet er een nieuw protocol komen dat los staat van de ‘traditionele’ vluchteling. Een tweede reden is dat ‘klimaatvluchtelingen’ andere soorten bescherming en maatregelen vereisen dan de traditionele vluchtelingen. Zo zullen veel ‘klimaatvluchtelingen’ niet de grens overgaan maar binnenlands migreren. Hulp zal dan niet in de vorm van opvang van ‘klimaatvluchtelingen’ zijn, maar in de vorm van ondersteuning aan instituties in betreffende landen om met de migratie om te kunnen gaan (Biermann & Boas, 2012). Waar Biermann & Boas (2012) pleiten voor een *sui generis* regime en eigen protocol voor de ‘klimaatvluchtelingen’, plaatsen Yamamoto en Esteban (2017) kanttekeningen bij dit voorstel. De United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) waaruit het *sui generis* regime en het protocol uit voort zou moeten komen, heeft als doel om de uitstoot van broeikasgassen te laten verminderen en houdt zich niet bezig met de bescherming van mensen die ontheemd zijn door klimaatverandering. Een uitbreiding van het mandaat van de UNFCCC kan voor veel weerstand in de internationale orde komen te staan en is niet het juiste raamwerk voor de bescherming van ‘klimaatvluchtelingen’ (Yamamoto & Esteban 2017; Docherty & Giannini, 2009).

Eigenbelang van staten en organisaties

De term ‘klimaatvluchtelingen’ past in een *narrative* dat in veel westers beleid voorkomt (Hartmann, 2010). Enerzijds werkt de term ‘klimaatvluchtelingen’ in een *narrative* dat politieke aandacht moet vestigen op duurzame ontwikkeling (Black, 1998). De drastische toon van de *narrative*, een golf vluchtelingen, moet de urgentie van het aanpakken van klimaatverandering wekken. Om de golf vluchtelingen te voorkomen, zal de oorzaak aangepakt moeten worden: klimaatverandering. Anderzijds is dit een *narrative* waarin de ‘klimaatvluchtelingen’ een bedreiging zijn voor de veiligheid van de staat zelf (binnenlandse klimaatvluchtelingen) als wel voor de staat van toevlucht (grensoverschrijdende klimaatvluchtelingen) (1998). Doordat grote groepen mensen verplaatsen naar ander bewoonde gebieden ontstaat er een schaarste aan goederen, wat leidt tot conflict. Milieukwesties zijn hierbij de voornaamste aandragers van migratie (lees:klimaatvluchtelingen) en vormen daarmee een causaliteit voor de conflicten, aldus politiek wetenschapper Thomas Homer-Dixon (Hartmann, 2010). Echter plaatst Hartmann (2010) hier kanttekeningen bij door te stellen dat de oorzaken van conflicten complexer zijn dan Thomas Homer-Dixon beweert. Machtsverhoudingen in de politiek en economische omstandigheden van desbetreffende gebieden zijn net zo goed oorzaken van conflicten. Het is te simplistisch om te stellen dat ‘klimaatvluchtelingen’ oorzaken zijn van conflicten en daarmee een bedreiging vormen voor nationale veiligheid (2010). Verder wordt er beweerd dat de term ‘klimaatvluchteling’ geconstrueerd is om de oorzaken van ontheemding te depolitiseren, zodat staten geen verplichtingen hebben om de betreffende vluchtelingen op te vangen (Hartmann, 2010). Ondanks weinig academische acceptatie en bewijs sloeg de *narrative* wel aan in de politiek en de media. Dit is onder andere te danken aan diepgewortelde stereotypingen en angsten over donkergekleurde etniciteit (Hartmann, 2009). Verder helpt de *narrative* interventie van het Westen te rechtvaardigen. De interventie heeft onder het mom van het helpen van de ander voornamelijk als doel het behartigen van eigenbelangen (Hartmann, 2010).

In lijn met de *narrative* hierboven beschreven is een *narrative* dat Giovanni Bettini (2012) beschrijft als apocalyptisch. Zo wordt er gesproken over humanitaire catastrofes in de wereld, veroorzaakt door klimaatverandering genoodzaakte migratie, die internationale vrede en veiligheid bedreigen. En dat er ons (het Noorden) een toekomstige crisis te wachten staat waarbij ‘klimaatvluchtelingen’ vanuit het Zuiden in grote getalen, onhoudbaar als een tsunami, deze kant op komen (Bettini, 2012). Om een dergelijke soort *narrative* waarachtigheid en legitimiteit mee

te geven worden IPCC-rapporten aangehaald. Echter worden in dergelijke *narratives* onderzoeksresultaten niet in hun volledigheid besproken, laten nuances achterwege en baseren zich op vroegere IPCC-rapporten. Het IPCC-rapport dat in 2007 uitkwam nuanceert namelijk het beeld van ‘klimaatvluchtelingen’ en waarschuwt dat schattingen van de aantallen giswerk zijn. Verder problematiseert het panel van de IPCC-rapporten de term ‘klimaatvluchtelingen’ en neemt hierbij geen positie in het debat, zodoende om een neutrale positie te behouden. Dit in groot contrast met eerdere IPCC-rapporten waarbij het gevolg van klimaatverandering, grote migraties, als alarmerend werd neergezet. De nuancerende toon van het rapport uit 2007 laat blijken van een onenigheid in het academische debat over hoe het onderwerp te onderzoeken en de politieke implicaties die de term ‘klimaatvluchtelingen’ met zich meebrengt. De politieke implicaties van de term ‘klimaatvluchteling’ laten zich vooral zien in de manier waarop staten en organisaties de IPCC-rapporten en de term ‘klimaatvluchtelingen’ naar eigen hand hebben gezet om zo een apocalyptisch *narrative* te creëren (Bettini, 2012). Een apocalyptisch *narrative* is namelijk onlosmakelijk verbonden met het idee van een *security threat*, het idee dat iets (van buitenaf) een bedreiging vormt voor de staat. In dit geval ‘klimaatvluchtelingen’. De staat moet zich beschermen tegen deze bedreiging. Hierbij hebben een apocalyptisch *narrative* en een *security threat* een wisselwerking op elkaar wat leidt tot het zien van iets als bedreigend en het in het belang van de staat is om zich hiertegen te ‘wapenen’ (Elliot, 2010). De term ‘klimaatvluchtelingen’ brengt dus een tegenstrijdigheid met zich mee: aan de ene kant roept het op tot een vraag om bescherming- het zijn namelijk toch gewoon vluchtelingen-, en aan de andere kant benadrukt het, wanneer passend in het plaatje van de *security threat*, een bedreiging voor de staat. In het laatste geval overschaduwde het eigenbelang van de staat de belangen van de klimaatvluchtelingen. De term ‘klimaatvluchtelingen’ wordt zo voor politieke doeleinden gebruikt: het versterken van een, zoals ik het noem, ‘eigen land eerst’-beleid. Bettini (2012) waarschuwt voor de risico van zulke angst mobiliserende verhalen en het zien van ‘klimaatvluchtelingen’ als bedreiging. Het kan namelijk leiden tot overhaaste, niet werkzame en ondemocratische beslissingen (2012). Beleid kan zich vervolgens ontwikkelen tot een die niet tolerant is voor migranten (White, 2011). Een ander risico daarentegen is dat zulke verhalen juist verlamdend werken. Gevoelens van ongeloof en scepticisme kunnen de kop op steken, waardoor een dringende noodzaak om tot actie over te gaan zou kunnen veranderen in een gemakzucht en

er dus geen actie wordt ondernomen. Het probleem schiet de andere kant op en leidt tot ongelooftwaardigheid van het probleem (Hulme, 2007; Ereat and Segnit, 2006).

Verder is het praten over ‘klimaatvluchtelingen’, de apocalyptische *narrative*, schadelijk voor staten die het meest getroffen worden door klimaatverandering waarbij hoogstwaarschijnlijk veel ‘klimaatvluchtelingen’ zullen ontstaan. Hier ligt namelijk een tweestrijd waarbij twee visies op de toekomst verschillen. Enerzijds wordt een toekomst gezien waarbij ‘klimaatvluchtelingen’ onontkoombaar zijn. ‘Zwakkere’ landen moeten zich aanpassen aan de klimaatproblemen die veroorzaakt worden door de ontwikkelde, vervuilende landen. Het probleem ligt dan dus bij de ‘zwakkere’ landen die zich moeten aanpassen aan het veranderende klimaat. Anderzijds wordt een toekomst gezien waarbij ‘zwakkere’ landen zelfbeschikking hebben en niet ondergeschikt zijn aan de ontwikkelde, vervuilende landen. Het probleem ligt namelijk bij deze vervuilende landen die klimaatverandering tegen moeten gaan, zodat de ‘zwakkere’ landen niet het slachtoffer zijn van klimaatverandering (McNamara, 2009). Het praten over ‘klimaatvluchtelingen’ is dus schadelijk voor de identiteit van desbetreffende landen waar klimaatvluchtelingen zullen ontstaan-omdat die als marginaal worden afgeschilderd. Desbetreffende staten verzetten zich dan ook tegen dergelijke discoursen van (westerse) media en beleid en wijzen de term ‘klimaatvluchteling’ af (McNamara, 2009).

Breken met gevestigde aannames

In lijn met Bettini, waarschuwt ook Cecilia (2009) voor de alarmerende, doemverhalen met betrekking tot ‘klimaatvluchtelingen’. Het leidt namelijk tot ongewenste politieke beslissingen waarbij weinig rekening wordt gehouden met de bescherming van rechten van de ‘klimaatvluchtelingen’. Dit is niet verwonderlijk aangezien ‘klimaatvluchtelingen’ voornamelijk als problematisch worden ervaren. Cecilia argumenteert voor beleid dat de migratie van ‘klimaatvluchtelingen’ niet probeert te sturen en zoveel mogelijk probeert te reduceren, maar juist voor beleid dat zich aanpast aan de migratie en hulp biedt aan de ‘klimaatvluchtelingen’ (2009). Er moet anders gekeken worden naar de kwestie rondom ‘klimaatvluchtelingen’, niet als obstakel maar als een manier om met klimaatverandering om te gaan (Cecilia, 2009). Veelal wordt het vluchten vanwege klimaatverandering gezien als een falend aanpassingsvermogen aan de veranderende omgeving. ‘Klimaatvluchtelingen’ worden als één soort groep gezien waarin iedereen hetzelfde reageert op de veranderende omgeving, met één oorzaak en één reactie als

gevolg. Echter is dit een perspectief dat weinig ruimte laat voor nuances (Cecilia, 2009). Zo is het discutabel om ervan uit te gaan dat ‘klimaatvluchtelingen’ genoodzaakt zijn om te vluchten. Het is namelijk moeilijk onderscheid te maken of een ‘klimaatvluchteling’ *forced* of *voluntary* migreert. Hier is bij een *voluntary* migratie nog sprake van een mogelijkheid aan keuzes, de persoon had er nog voor kunnen kiezen te blijven. Dit niet geldt voor *forced* migratie, de persoon moet migreren wegens een onleefbare situatie (Burson and Bedford, 2013). Verder wordt er vaak vanuit gegaan dat ‘klimaatvluchtelingen’ de grens over gaan, ofwel *externally* migreren. Echter blijkt dat in de meeste gevallen ‘klimaatvluchtelingen’, wanneer het mogelijk is, binnen hun eigen grenzen blijven, ofwel *internally* migreren (McAdam, 2011). Naast deze twee nuances is er ook een andere, misschien wel overkoepelende nuance, namelijk de multicausaliteit van ‘klimaatvluchtelingen’.

De term ‘klimaatvluchteling’ impliceert een oorzakelijkheid van de migratie, namelijk klimaat ofwel klimaatverandering. Echter groeit er consensus over de verscheidenheid aan oorzaken die ‘klimaatvluchtelingen’ op de been zetten. Niet alleen klimaatverandering, maar ook economische, sociale, politieke en culturele oorzaken dragen bij aan de migratiestroom. De laatste IPCC-rapporten, zoals eerder besproken een belangrijk onderdeel in de vorming van het discours omtrent ‘klimaatvluchtelingen’, wijzen dan ook op de kwetsbaarheid van bevolkingsgroepen en aanpassingsmogelijkheden ten opzichte van klimaatverandering. Eerdere IPCC-rapporten hielden hier voorheen geen rekening mee en bespraken enkel de relatie tussen klimaatverandering en migratie zonder rekening te houden met andere factoren (Cecilia, 2009). Het klimaat kan dus niet de enkele oorzaak zijn van migratie. Migratie in de context van klimaatverandering is dus multi-causaal, dat wil zeggen dat klimaatverandering in relatie staat tot andere factoren en dat deze gezamenlijk oorzaak zijn van ‘klimaatvluchtelingen’. Om begrepen te worden moet het concept ‘klimaatvluchtelingen’ in zijn totaliteit onderzocht worden en dus niet enkel de relatie tussen klimaatverandering en migratie (Baldwin & Fornalé, 2017). Wanneer dit wel gebeurt, zoals nu vaak het geval is, worden foutieve berekeningen gemaakt over toekomstige ‘klimaatvluchtelingen’. Berekeningen zijn dan schattingen van mensen die in hoge mate te krijgen maken met klimaatverandering, maar niet van mensen die ook daadwerkelijk zullen en kunnen verhuizen. In sommige omstandigheden zullen mensen in hogere mate zich kunnen aanpassen aan de klimaatverandering door financiële en sociale hulp dan andere mensen zonder deze hulp (Cecilia, 2009). Dit betekent echter ook, met de notie van multicausaliteit van

‘klimaatvluchtelingen’, dat het nog lastiger wordt onderscheid te maken tussen mensen die wel of geen bescherming nodig hebben (Yamamoto & Esteban, 2017). Deze nuances pleiten voor het breken met de gevestigde aannames en het corrigeren van het huidige perspectief op ‘klimaatvluchtelingen’.

Een nieuw perspectief op ‘klimaatvluchtelingen’ is dat van migratie als antwoord op klimaatverandering; migratie is juist een essentieel element in een strategie om te gaan met (klimaat)verandering. Dit wordt ook wel *adaptive migration* genoemd (Cecilia, 2009; Baldwin & Fornalé, 2017). Bij *adaptive migration* draait het om het zien van migratie als werkzame optie om met klimaatverandering om te gaan, waarbij het niet meer als hinderend voor de westerse samenleving wordt gezien. *Adaptive migration* is gegrond in het idee van de veiligheid van de mens in plaats van de nationale veiligheid, dat voorheen vaak vooropgesteld werd (Baldwin & Fornalé, 2017). Bij *adaptive migration* verandert het perspectief op ‘klimaatvluchtelingen’, het wordt niet meer als probleem gezien maar als wezenlijk onderdeel van klimaatverandering dat omarmd en begeleid moet worden in internationaal beleid (Cecilia, 2009). Het houdt verder rekening met de specifieke karakteristieken van de ‘klimaatvluchtelingen’, duur, bestemming en omstandigheden van waaruit wordt vertrokken, om daar beleid op aan te passen en deze vorm van migratie beter te kunnen begrijpen. Deze karakteristieken zijn dus essentieel in praten over en onderzoeken van ‘klimaatvluchtelingen’. Beleid dat gemaakt wordt op ‘klimaatvluchtelingen’ moet dus veranderen van het proberen te sturen en reduceren van ‘klimaatvluchtelingen’ naar een beleid dat ‘klimaatvluchtelingen’ helpt. Hierbij speelt het investeren in lokale en nationale instituties die zich hierin specialiseren een grote rol (Cecilia, 2009). Echter staat deze nieuwe strategie nog in de kinderschoenen die nog verder ontwikkeld moet worden (Baldwin & Fornalé, 2017). Een keerzijde van *adaptive migration* is namelijk dat verantwoordelijkheden met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering terzijde worden geschoven. Wanneer er enkel gefocust wordt op het aanpassen aan klimaatverandering-in dit geval een vlucht voor het klimaat- gaat men voorbij aan de hoofdoorzaak van klimaatverandering: uitstoot van gassen door de mens. Klimaatverandering wordt dan als onontkoombaar beschouwd, terwijl dit juist zoveel mogelijk voorkomen moet worden. Door deze nieuwe boodschap uit te dragen, dat van *adaptive migration*, wordt het doel om klimaatverandering tegen te gaan ondergesneeuwd (McNamara, 2009).

Conclusie

In dit hoofdstuk is er een analyse gemaakt van het academische debat omtrent ‘klimaatvluchtelingen’. Hierbij werd de vraag ‘Hoe wordt er in het academische debat gekeken naar het concept klimaatvluchtelingen?’ centraal gesteld. Allereerst is duidelijk gemaakt dat er geen consensus heerst over het concept ‘klimaatvluchtelingen’. Hierdoor kan er geen beleid op worden gemaakt en kunnen er geen plausibele schattingen worden gedaan van het aantal ‘klimaatvluchtelingen’ in de toekomst. In het academische debat is er onduidelijkheid over het concept ‘klimaatvluchteling’ omdat de term ‘klimaatvluchteling’ connotaties met de ‘traditionele’ vluchteling bevat. Echter zijn deze twee concepten verschillend en gelden er andere rechten voor beide concepten. ‘Klimaatvluchtelingen’ hebben namelijk nog geen status dat besloten ligt in het internationale recht. Verder wordt het concept ‘klimaatvluchteling’ in *narratives* gebruikt voor politieke doeleinden. Hierbij staat het eigenbelang van staten en organisaties boven de humanitaire belangen. Als laatst wordt duidelijk dat men teveel vast zit in een gevestigd perspectief op ‘klimaatvluchtelingen’: er is sprake van *forced* en *externally* migratie en heeft als oorzaak klimaatverandering. Dit perspectief is te simplistisch. Er wordt dan ook in het academische debat beargumenteerd voor het veranderen van het gevestigde perspectief in een perspectief dat de complexiteit van ‘klimaatvluchtelingen’ onderkend. In het nieuwe perspectief wordt het vluchten vanwege klimaatverandering niet gezien als probleem maar als een werkzame aanpassing op het veranderende klimaat. Concluderend kan gesteld worden dat in het academische debat het concept ‘klimaatvluchteling’ veelal als problematisch naar voren komt. De knelpunten bij het vormgeven van het concept ‘klimaatvluchteling’ in het internationale discours zijn dan ook de verkeerde connotaties en interpretaties dat de term met zich mee brengt. Wanneer de knelpunten worden opgelost, moge dit door herdefiniëring van het concept ‘klimaatvluchteling’ of een perspectief verandering gebeuren, zal er consensus kunnen ontstaan over het concept ‘klimaatvluchteling’ zodat er beleid op gemaakt kan worden om met de nieuwe stroom vluchtelingen om te gaan.

Hoofdstuk 4. Rechten

De positie van de klimaatvluchteling in het huidige internationale recht en de mogelijke uitbreiding van deze positie

Inleiding

Volgens statistieken van het Internal Displacement Monitoring Centre (2017), verhuizen er sinds 2008 gemiddeld 26.4 miljoen mensen over de hele wereld als gevolg van overstromingen, stormen, aardbevingen of droogte. Dit betekent dat er iedere seconde een persoon van woonplaats verandert door gevolgen van klimaatverandering (Apap, 2018). Zoals eerder in deze scriptie besproken wordt er gespeculeerd over het aantal 'klimaatvluchtelingen' dat in de komende jaren zal ontstaan (Baldwin, 2014; IPCC, 2018). Wat echter vaststaat is dat de migratiestromen zich gaan uitbreiden met het veranderende klimaat. Deze omvangrijke migratiestromen vragen dan ook om een goed uitgerust rechtssysteem (Docherty & Giannini, 2009). Sommige 'klimaatvluchtelingen' zullen binnen het eigen land een nieuwe woonplaats kunnen vinden, terwijl anderen naar het buitenland zullen moeten migreren (Renaud, Dun, Warner, & Bogardi, 2011). In hoofdstuk 2 van deze scriptie is besproken welke soorten natuurrampen in verschillende gebieden resulteren in verschillende soorten klimaatvluchtelingen. Vervolgens werd in hoofdstuk 3 het concept 'klimaatvluchteling' geanalyseerd binnen het academisch debat. In dit hoofdstuk zal besproken worden wat de positie van de 'klimaatvluchteling' in het huidige internationale recht is en hoe deze positie uitgebreid kan worden. Om te onderzoeken hoe het concept klimaatvluchteling in het huidige internationale discours wordt weergegeven is het van belang om de juridische positie te analyseren. Wat er universeel als moreel en rechtvaardig gezien wordt zou namelijk in principe gereflecteerd moeten worden in het recht (Habermas, 2015). Het recht voor 'klimaatvluchtelingen' is op zichzelf dus ook een discours.

Om dit discours te analyseren zal om te beginnen de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het klimaat besproken worden, waaruit de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor 'klimaatvluchtelingen' voortvloeit. Ten eerste zal aan bod komen hoe internationale samenwerking verplichtingen schept voor de internationale gemeenschap om de hoeveelheid 'klimaatvluchtelingen' zoveel mogelijk terug te dringen. Ten tweede zal worden

beargumenteerd waarom internationale mensenrechtenverdragen verplichtingen scheppen voor staten om bestaande en toekomstige ‘klimaatvluchtelingen’ te beschermen. Vervolgens zal het huidige internationale regime voor ‘klimaatvluchtelingen’ besproken worden. Hierbij zal vanuit een juridisch perspectief het onderscheid tussen een ‘vluchteling’, ‘*Internally Displaced Person*’ en ‘klimaatvluchteling’ worden toegelicht. Hoewel uit onderzoeken blijkt dat klimaatverandering op dit moment al een significante impact heeft op mensen en onze omgeving (Derald, 2008), is het internationale recht slecht uitgerust om het probleem op te vangen. ‘klimaatvluchtelingen’ komen onder huidig internationaal recht niet in aanmerking voor het verkrijgen van een vluchtelingenstatus (Williams 2008). Er kan gesproken worden van een lacune tussen wat het recht ons aanbiedt en wat de wereld nodig heeft (Myers, 1997; Williams, 2008). Als laatste zullen twee mogelijke oplossingen worden gegeven om deze lacune in het internationale recht te dichten. Als eerste zal beargumenteerd worden waarom de juridische definitie van een vluchteling uitgebreid moet worden, waardoor ‘klimaatvluchtelingen’ een status als vluchteling kunnen krijgen. Vervolgens zal er een voorstel gedaan worden om de term ‘klimaatvluchteling’ te veranderen in de meer neutrale term ‘*environmentally displaced person*’.

De verplichting tot internationale samenwerking

Migratie vanwege klimaatverandering kwam voor het eerst in de geschiedenis van klimaatonderhandelingen aan bod in de Climate Change Conference in 2015 (COP21). Hoewel dit onderwerp niet voorkomt in het Akkoord van Parijs zelf, is het wel opgenomen in de beslissingen die tijdens COP21 zijn genomen (Atapattu, 2018). Aan de Executive Committee on Loss and Damage werd opgedragen om ‘aanbevelingen te ontwikkelen voor geïntegreerde benaderingen om verplaatsing ten gevolge van klimaatverandering te voorkomen, tot een minimum te beperken en aan te pakken’ (UNFCCC, 2015). Dit is echter een erg complexe taak. Het voorkomen dat mensen vluchten vanwege klimaatverandering betekent dat de aantasting van het klimaat in al zijn vormen tegen moet worden gegaan (Myers, 1995). Hoewel voorkomen de ideale oplossing lijkt, is het tevens de moeilijkst realiseerbare oplossing. Een andere mogelijke aanpak om het aantal ‘klimaatvluchtelingen’ te beperken is om ervoor te zorgen dat landen die ernstig getroffen worden door klimaatverandering zich zo goed mogelijk aan de veranderingen kunnen aanpassen (Atapattu, 2018).

Overkoepelende normatieve principes zoals de verplichting tot internationale samenwerking biedt ons handvatten om zowel via mitigatie als via aanpassingen het aantal ‘klimaatvluchtelingen’ te beperken (McAdam, 2012). Zoals het OHCHR rapport (2009) benadrukt, kan klimaatverandering slechts effectief worden aangepakt via samenwerking tussen alle leden van de internationale gemeenschap. De oorzaak van klimaatverandering, is grensoverschrijdend. De hele wereld draagt hieraan bij, waardoor we allemaal verantwoordelijk zijn. Initiatieven om uitstoot te beperken of gedrag te veranderen kunnen slecht succesvol zijn als de hele wereld zich verantwoordelijk voelt (Duong, 2009). Dit idee is ook terug te vinden in bewoordingen in de UN Charter (art. 1 sub 3) en de Universal Declaration of Human Rights. Deze verdragen benadrukken het belang van internationale samenwerking om klimaatverandering tegen te gaan. De verdragen benadrukken echter voornamelijk de morele plicht om samen te werken, afgeleid van de mensenrechtenverdragen (Limon, 2009). Wat voor concrete verplichtingen dit met zich meebrengt voor staten is te herleiden uit bijvoorbeeld opmerkingen van de Committee on Economic, Social and Cultural Rights:

‘In accordance with Articles 55 and 56 of the Charter of the United Nations, with well-established principles of international law, and with the provisions of the Covenant itself, international cooperation for development and thus for the realization of economic, social and cultural rights is an obligation of all States. It is particularly incumbent upon those States which are in a position to assist others in this regard’ (OHCHR, 1990).

Hoewel deze opmerking duidelijk niet ten aanzien van klimaatverandering geschreven is, zijn de verplichtingen die de commissie hier aangeeft wel in het geval van klimaatverandering toepasbaar (Limon, 2009). De verplichting tot internationale samenwerking legt landen een positieve verplichting op om landen die hulp behoeven te helpen zich aan te passen aan klimaatverandering. Daarnaast is er een negatieve verplichting om door mitigatie, de uitstoot van broeikasgassen wereldwijd terug te dringen (Limon, 2009). De OHCHR bespreekt in zijn rapport van januari 2009 vier typen van extraterritoriale verplichtingen om mitigatie of aanpassingen met betrekking tot klimaatverandering af te kunnen dwingen. Het eerste punt is dat staten een wettelijke verplichting hebben geen inbreuk te maken op mensenrechten van mensen in andere landen. Daarnaast moeten landen voorkomen dat derde partijen (voor zover het land daar invloed op heeft), inmenging met het genot van mensenrechten in andere landen. Als derde zijn landen verplicht om stappen te nemen via internationale samenwerking, om het mogelijk te maken dat

mensen in andere landen hun mensenrechten kunnen uitoefenen. Dit houdt onder andere in, het verlenen van hulp bij rampen en het verlenen van noodhulp en hulp aan vluchtelingen. Als laatste moeten landen ervoor zorgen dat mensenrechten internationaal de aandacht krijgen in overeenkomsten en verdragen en dat dergelijke overeenkomsten geen nadelige gevolgen hebben voor mensenrechten (OHCHR, 2009). De Declaration on Human Rights and Climate Change, opgesteld naar aanleiding van COP21, is een voorbeeld van een juridisch *framework* dat aangeeft dat mensenrechten bedreigd worden door klimaatverandering (Davies et al., 2017).

De vier besproken verplichtingen vormen een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van internationale samenwerking en de internationale mensenrechten. Bovendien dragen ze bij aan de ontwikkeling van beleid voor klimaatverandering (Knox, 2009). Concreet betekenen deze verplichtingen, voor alle staten die partij zijn bij de International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), dat er via internationale samenwerking een wettelijke verplichting bestaat, om broeikasgasuitstoot te verminderen, zodat in geen enkel land mensenrechten worden beperkt. Daarnaast geldt er de verplichting om aanpassingsmaatregelen te financieren in kwetsbare landen en om internationale verdragen inzake klimaatverandering met deze mensenrechten en verplichtingen in overeenstemming te maken (Limon, 2009).

Mensenrechten zijn dus van cruciaal belang als we het hebben over de verplichtingen voor landen die uit internationale samenwerking voortvloeien. Beargumenteerd kan worden dat deze verplichtingen gebaseerd zijn op mensenrechten (Lewis, 2018). De beste manier om dit te illustreren, is aan de hand van een casus. Het eiland Tuvalu, gelegen in Grote Oceaan, is één van de laagst gelegen landen ter wereld. Dit land zal waarschijnlijk het eerste eiland (complex) zijn dat als gevolg van klimaatverandering geheel onder water komt te staan. De 11000 bewoners van dit eiland zullen op zoek moeten gaan naar een nieuwe woonplaats (Williams, 2008).

De inwoners van Tuvalu hebben volgens de internationale mensenrechtenverdragen (Universal Declaration of Human Rights, International Covenant on Civil and Political Rights, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) onder andere recht op leven, gezondheid, voedsel, drinkwater, cultuur, privacy en onderdak. Deze mensenrechten zijn erg afhankelijk van onze omgeving en het klimaat en de bescherming van het klimaat is weer afhankelijk van de mensenrechten (Duong, 2009; Lewis, 2018). Tuvalu kan echter niet zelf de mensenrechten van zijn inwoners beschermen, aangezien het een erg klein en niet erg welvarend

land is (Mortreux & Barnett, 2009). Toch worden deze mensenrechten officieel gewaarborgd in internationaal en nationaal recht. Volgens de UN Human Right Committee (2009) is dit het probleem, Tuvalu heeft zelf nauwelijks bijgedragen aan klimaatverandering en heeft ook geen controle over de landen die het meeste uitstoten. Volgens de UN moet daarom de internationale gemeenschap en met name de landen die de meeste broeikasgassen uitstoten, zelf ook verantwoordelijkheid nemen voor het beschermen van de mensenrechten van de inwoners van Tuvalu (UNHRC, 2009). Deze verantwoordelijkheid uit zich in de verplichting tot internationale samenwerking die hiervoor al aan bod kwam. Terwijl klimaatverandering vaak gezien wordt als een puur wetenschappelijk probleem, kan het internationale mensenrecht verplichtingen opleggen aan de overheden van uitstotende landen om mensenrechten in hulpbehoevende landen te beschermen (Kyung-wha Kang, 2007). Dit blijkt bijvoorbeeld uit de recente uitspraak van het Gerechtshof in de zaak Urgenda (2018), waarin de rechter de Nederlandse Staat opdroeg om de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 25% te verminderen ten opzichte van 1990. Deze uitspraak werd gebaseerd op de mensenrechten gecodificeerd in de artikelen 2 en 8 van het EVRM.

Het huidige juridische *framework*

Vluchteling

Zoals besproken rust er op de internationale gemeenschap de verplichting tot internationale samenwerking die er onder andere voor moet zorgen dat er in geen enkel land inbreuk wordt gemaakt op mensenrechten. Uit de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het klimaatprobleem spreekt ook de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de vluchtelingen die hierdoor ontstaan. Een manier om deze verantwoordelijkheid te concretiseren is door ‘klimaatvluchtelingen’ een vluchtelingenstatus te geven. De juridische status van vluchteling is gebaseerd op de collectieve verantwoordelijkheid van landen om mensen te beschermen die in hun eigen land niet beschermd worden (Atapattu, 2018). De juridische definitie van vluchteling werd in 1951 gegeven in de United Nations Convention Relating to the Status of Refugees. Volgens dit verdrag is een vluchteling:

‘Any person who owing to wellfounded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the

protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it' (art. 1A sub 2 Refugee Convention).

Uit deze definitie blijkt dat een vluchteling angst (I) moet hebben voor vervolging (II) die gegrond is (III) en gebaseerd op ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of een politieke opvatting (IV). Alleen als aan deze vier voorwaarden voldaan wordt, kan aan iemand toevlucht worden geboden in een ander land. Mensen die erkend worden als vluchteling volgens de Refugee Convention verkrijgen de vluchtelingenstatus en worden uitgebreid beschermd (Aleinikoff, Martin & Motomura, 1991). Het belangrijkste recht wat aan deze vluchtelingenstatus gebonden is, is dat vluchtelingen de mogelijkheid krijgen om een nieuw leven op te bouwen in het land van aankomst (Gordenker, 1987). Bovendien mogen de vluchtelingen op grond van de Refugee Convention niet gedwongen worden om terug te gaan naar het land waar ze vandaan komen (Refugee Convention, art. 33(1)). Deze beschermingen worden aan de vluchtelingen verleend, zelfs als ze in overtreding zijn met bepalingen van de immigratiewetgeving van het land van aankomst (Aleinikoff et al., 1991).

‘Klimaatvluchtelingen’, in de literatuur ‘climate refugee’ (McNamara & Gibson, 2009), ‘environmental refugee’ (McNamara, 2007; Gill, 2010), ‘(forced) climate migrant’ (Felli, 2013; Atapattu, 2018), ‘ecological refugee’ (Nine, 2010) of ‘environmentally displaced person’ (Cooper, 1997) genoemd, vallen niet onder de Refugee Convention en worden juridisch dus niet als vluchteling gekwalificeerd. Ze komen niet in aanmerking voor het verkrijgen van de vluchtelingenstatus. Er moet volgens de definitie namelijk sprake zijn van ‘vervolging’, waaronder ‘een daad van de overheid tegen individuen’ verstaan wordt (Suhrke, 1983). Mensen die gedwongen worden te vluchten vanwege onleefbare omstandigheden worden niet gezien als slachtoffers van vervolging (Keen, 1992). De laatste jaren is dit criterium van vervolging echter verruimd. Vluchtelingen die niet vervolgd worden maar vluchten vanwege humanitaire gronden vallen ook onder de definitie (Atapattu, 2018). Echter is er nog een ander element waar ‘klimaatvluchtelingen’ niet aan voldoen. Dat is het element dat de reden om te vluchten gebaseerd moeten zijn op ‘ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of een politieke opvatting’(art. 1A sub 2 Refugee Convention). ‘Omgeving’ of ‘klimaatverandering’ worden niet gegeven als één van de vijf geaccepteerde gronden (Keen,

1992). De reden voor deze beperkte definitie in de Refugee Convention is dat het verdrag is opgesteld in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog. Het richt zich dus vooral op Europese vluchtelingen als gevolg van de gebeurtenissen in de oorlog (Robinson, 2016). De bepaling is sinds 1951 niet meer veranderd en dit heeft grote gevolgen voor hedendaagse klimaatvluchtelingen. Er kan dus gesproken worden van een lacune met betrekking tot de bescherming van klimaatvluchtelingen. Internationaal recht reguleert niet onder welke omstandigheden ‘klimaatvluchtelingen’ mogen worden toegelaten in andere landen, welke rechten ze hebben gedurende het verblijf en onder welke condities ze teruggestuurd mogen worden (McAdam, 2010).

Internally Displaced Persons

Mensen die niet onder de Refugee Convention vallen, kunnen in sommige gevallen wel bescherming ontleen aan het *framework* for Internally Displaced Persons (IDPs). IDPs worden door het UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) in paragraaf 2 van de Guiding Principles on Internal Displacement gedefinieerd als:

‘Persons or groups of persons who have been forced or obliged to flee or to leave their homes or places of habitual residence, in particular as a result of or in order to avoid the effects of armed conflict, situations of generalised violence, violations of human rights or natural or human-made disasters, and who have not crossed an internationally recognised State border.’

Klimaatvluchtelingen die binnen de grenzen van hun thuisland blijven vallen duidelijk wel onder het bereik van deze definitie. ‘klimaatvluchtelingen’ zijn mensen die vluchten vanwege schending van mensenrechten of natuurlijke (of door de mens gecreëerde) rampen. De UNHCR’s Guiding Principles on Internal Displacement identificeren rechten en waarborgen voor IDPs (UNCHR, 1998). Hoewel de richtlijnen erkend worden als een ‘belangrijk internationaal *framework* voor de bescherming van IDPs’ (UNGA, 2005), zijn deze richtlijnen geen bindende rechtsbron (Williams, 2008). Staten kunnen de nationale implementatie van de richtlijnen flexibel invullen. De mate waarin verplichtingen ontstaan ten gevolge van deze richtlijnen is dus beperkt (Williams, 2008).

Juridische erkenning van de klimaatvluchteling

Terwijl landen elkaar verwijten klimaatverandering veroorzaakt te hebben, worden er volgens McLeman (2008) nog niet veel grote stappen gezet door overheden of beleidsmakers om het huidige juridische regime voor vluchtelingen uit te breiden en ‘klimaatvluchtelingen’ als nieuwe categorie beschermde personen toe te voegen. Sinds het artikel van McLeman hebben er weliswaar veranderingen plaatsgevonden, zoals de beslissingen genomen tijdens COP21 in Parijs (2015) en COP22 in Marrakech (2016), om verplaatsing ten gevolge van klimaatverandering tegen te gaan. Ondanks deze veranderingen is er toch nog steeds sprake van een lacune in het internationale recht (Atapattu, 2018).

Een eerste oplossing die in de literatuur naar voren komt is om de definitie van vluchteling in de Refugee Convention, Climate Change Convention en het Kyoto protocol uit te breiden zodat ‘klimaatvluchtelingen’ hier onder gaan vallen (Williams, 2008). Een expliciete erkenning van ‘klimaatvluchtelingen’ in deze verdragen zou er vervolgens voor kunnen zorgen dat er regionale programma’s worden ontwikkeld om het probleem aan te pakken. Deze strategie zou de lacune in het internationale rechtssysteem kunnen dichten, omdat staten gedwongen worden om zich bezig te houden met ‘klimaatvluchtelingen’ en op een regionale, geschikte manier te reageren (Williams, 2008). Een voorstel voor de uitbreiding van de vluchtelingen definitie zou kunnen luiden:

‘Any person who owing (1) to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group, or political opinion, or (2) to degraded environmental conditions threatening his life, health, means of subsistence, or use of natural resources, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country’ (Cooper, 1997).

Deze definitie verenigt zich tevens met de mensenrechten principes, waardoor ‘klimaatvluchtelingen’ bescherming kunnen krijgen (Cooper, 1997).

Een andere mogelijke stap richting een oplossing voor ‘klimaatvluchtelingen’ is om de term ‘klimaatvluchteling’ los te laten. Door ‘klimaatvluchtelingen’ deze benaming te geven worden deze mensen in een soort ‘juridisch hokje’ geplaatst dat op dit moment nog geen adequate oplossing voor hun situatie heeft. Door ‘klimaatvluchtelingen’ ‘environmentally displaced persons’ (EDP) te noemen, valt het woord ‘vluchteling’ weg en zijn ze niet afhankelijk van restrictief geïnterpreteerd internationaal vluchtelingenrecht (Atapattu, 2018). De term

‘vluchteling’ zou volgens de UNHCR slechts bedoeld zijn voor individuen die door de Refugee Convention erkend worden (Biermann & Boas, 2008). Bovendien is de term EDP veel breder dan de term klimaatvluchteling, omdat hij geldt voor mensen die binnen eigen land verhuizen en voor mensen die naar het buitenland gaan. Een initiatief van de Universiteit van Limoges, genaamd de Draft Convention on the International Status of Environmentally Displaced Persons (2013), houdt ook de term EDP aan en definieert dit als volgt:

‘Environmentally displaced persons’ are individuals, families, groups and populations confronted with a sudden or gradual environmental disaster that inexorably impacts their living conditions, resulting in their forced displacement, at the outset or throughout, from their habitual residence’ (Draft Convention on the International Status of Environmentally Displaced Persons, 2013).

Het doel van de Draft Convention is om een nieuw juridisch *framework* te creëren waardoor de rechten van EDPs worden gegarandeerd en om zowel het ontvangst in het land van aankomst te reguleren als de mogelijke uiteindelijke terugkeer (art. 1 Draft Convention). De Draft Convention is tevens gericht op het waarborgen van de mensenrechten van EDPs (Atapattu, 2018).

Conclusie

In dit hoofdstuk werd een overzicht gegeven van de positie van de ‘klimaatvluchteling’ in het huidige internationale recht en werden uitbreidingsmogelijkheden voor deze positie besproken. Als eerste is gebleken dat middels de verplichting tot internationale samenwerking zowel via mitigatie als via aanpassingen aan klimaatverandering het aantal ‘klimaatvluchtelingen’ zoveel mogelijk beperkt kan worden (OHCHR, 2009). Landen zijn wettelijk verplicht om broeikasgasuitstoot te verminderen, zodat in geen enkel land mensenrechten worden beperkt. Daarnaast geldt er de verplichting om aanpassingsmaatregelen te financieren in kwetsbare landen en om internationale verdragen inzake klimaatverandering met mensenrechten in overeenstemming te maken (Limon, 2009). Een mogelijke verplichting die hieruit voortvloeit is het toekennen van een vluchtelingenstatus aan klimaatvluchtelingen. Op dit moment vallen ‘klimaatvluchtelingen’ namelijk niet onder artikel 1A van de Refugee Convention. ‘klimaatvluchtelingen’ vallen wel onder de definitie van een *Internally Displaced Person*, maar

dit geldt alleen voor de ‘klimaatvluchtelingen’ die binnen hun eigen land migreren. Zodra ze een grens over gaan worden ze onder huidig internationaal recht niet beschermd.

Het toekennen van een vluchtelingenstatus lijkt de meest gemakkelijke en voor de hand liggende oplossing om ‘klimaatvluchtelingen’ meer bescherming te bieden. Maar of het ook de beste oplossing is, is nog de vraag. Een ander initiatief dat de laatste jaren kansrijk lijkt is het voorstel om ‘klimaatvluchtelingen’ voortaan ‘*environmentally displaced persons*’ te noemen en hierdoor het probleem van de vluchtelingenstatus te omzeilen (Atapattu, 2018). Andere verdragen dan de Refugee Convention, zoals de Draft Convention on the International Status of Environmentally Displaced Persons, zullen dan reguleren hoe en wanneer EDPs in andere landen ontvangen en beschermd moeten worden en de omstandigheden waaronder ze teruggestuurd mogen worden (Atapattu, 2018). Uiteindelijk is de ideale oplossing het voorkomen dat mensen moeten migreren, door klimaatverandering tegen te gaan. Het is echter erg complex om een juridische oplossing te vinden tegen klimaatverandering. Initiatieven zoals het akkoord van Parijs zijn in elk geval een goed begin. De verplichting van internationale samenwerking in combinatie met het mensenrecht kunnen in de toekomst tot meer van dit soort initiatieven leiden, waardoor er een dwingend rechtssysteem ontstaat waarin landen broeikasgasuitstoot verminderen, duurzamer leven en elkaar helpen zich aan het klimaat aan te passen.

Common Ground

In deze scriptie is vanuit de disciplines Klimaatwetenschappen, Conflict Studies en Rechten onderzocht wat er over het concept 'klimaatvluchteling' wordt geschreven in het huidige internationale discours en welke implicaties dat heeft voor de positie en de status van 'klimaatvluchtelingen'. In dit hoofdstuk worden de verschillende inzichten weergegeven en vergeleken. Deze inzichten worden geïntegreerd door gebruik te maken van drie technieken beschreven in Repko (2017); organisatie, herdefinitie en extensie. Deze *common ground* zal vervolgens leiden tot de integratie. *Common ground* is een gedeelde basis van verschillende disciplines en inzichten waar vanuit integratie mogelijk is (2017, p.18). In de *common ground* is een *framework* gecreëerd dat de complexiteit van de term en het gebruik van de 'klimaatvluchteling' inzichtelijk maakt. Vervolgens wordt er een andere term met een andere definitie voorgesteld: *Environmentally Displaced Persons*. Deze term kan neutraler worden gebruikt, zonder de connotaties en stigma's die bij de term 'klimaatvluchteling' horen. Met het bereiken van een *common ground* zal de integratie worden ingeleid, die ons duidelijkheid geeft in de onduidelijkheid over het concept 'klimaatvluchtelingen' in het internationale discours. Kortom, er wordt besproken waarom er geen consensus is over het concept 'klimaatvluchtelingen'.

Disciplinaire inzichten

In deze paragraaf worden de verschillen en overeenkomsten, inzichten en concepten beschreven om duidelijk te maken waar de knelpunten zitten bij de verschillende discourses van Klimaatwetenschappen, Conflict Studies en Rechten. Het hoofdstuk van Klimaatwetenschappen richt zich op het schetsen van een toekomstbeeld van de impact van een veranderend klimaat op de mens en hoe dit kan leiden tot verschillende stromen van 'klimaatvluchtelingen'. Dit leidde tot drie verschillende groepen 'klimaatvluchtelingen' die elk op een andere manier ontstaan en geholpen moeten worden. Het hoofdstuk van Conflict Studies beschrijft waar de knelpunten bij de vormgeving van het concept 'klimaatvluchtelingen' liggen. Dit zijn namelijk de verkeerde connotaties en interpretaties die de term met zich meebrengt. Het hoofdstuk van Rechten beschrijft juist waar er in het huidige rechtssysteem ruimte is voor interpretatie van het concept 'klimaatvluchteling' en hoe de lacune in het recht opgevuld kan worden. In het hoofdstuk van

Rechten wordt geconcludeerd dat het tegengaan van klimaatverandering de beste oplossing is voor het voorkomen dat mensen moeten migreren.

Overeenkomsten

Er zijn twee overeenkomsten gevonden tussen de drie disciplines. De eerste overeenkomst is dat er binnen elk van deze discourses nog geen consensus is over het concept 'klimaatvluchteling'. In wetenschappelijke artikelen van de drie disciplines worden allerlei verschillende definities en termen gebruikt. Deze termen en definities worden tevens niet altijd duidelijk verantwoord en uitgelegd in de artikelen. Voorbeelden van termen die gebruikt worden zijn bijvoorbeeld:

Ecological refugee, environmental refugee, climate refugee, forced environmental migrant, environmentally motivated migrant, climate change refugee, environmentally displaced person, disaster refugee, environmental displacee, eco-refugee, ecologically displaced person, climate exiles, etc. De drie disciplines zijn het er dus over eens dat er in de wetenschap allerlei

verschillende termen gebruikt worden om het concept 'klimaatvluchteling' te omschrijven. De overeenkomst is dat er geen consensus is. In de integratie zullen deze termen geordend worden zodat er duidelijk wordt wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen deze termen.

Een tweede overeenkomst is te vinden tussen de disciplines Conflict Studies en Rechten. Beide disciplines betogen dat in het woord 'vluchteling' inherent een connotatie met de juridische status als vluchteling zit. Door 'klimaatvluchtelingen' deze benaming te geven worden deze mensen in een soort 'juridisch hokje' geplaatst dat op dit moment nog geen adequate oplossing voor hun situatie heeft (Atapattu, 2018). Het internationale vluchtelingenrecht kent 'klimaatvluchtelingen' op dit moment nog geen vluchtelingenstatus toe (Williams, 2008). De hiervoor genoemde termen die in de literatuur gebruikt worden om de 'klimaatvluchteling' aan te duiden worden in alle drie de disciplines door elkaar gebruikt en vaak als synoniemen toegepast. De verschillende termen hebben in elk geval als overeenkomst dat ze geen van alle onder internationaal recht als vluchteling worden gekwalificeerd.

Verschillen

Behalve overeenkomsten zijn er ook twee verschillen tussen de inzichten van de drie disciplines op te merken. De disciplines houden zich alle drie uiteindelijk bezig met het welzijn van mensen. Echter doen ze dit op verschillende niveaus. Klimaatwetenschappen kijkt, naast niet-sociale

processen zoals ecologie, vooral naar het individuele welzijn. Er worden in dat hoofdstuk uiteindelijk drie soorten 'klimaatvluchtelingen' onderscheiden, elk van die categorieën kijkt naar individuele cases die als gevolg hebben dat 'klimaatvluchtelingen' ontstaan. Conflict studies kijkt juist niet naar individuen, maar richt zich op narratieven die over groepen gaan en machtsstructuren op nationaal en internationaal niveau. Beleid voor 'klimaatvluchtelingen' moet op nationaal en internationaal niveau worden gecreëerd. Dit hangt ook samen met de discipline Rechten, aangezien beleid afhankelijk is van de wet. Wetten worden geschreven met als doel het individu te helpen, maar worden tevens van kracht gemaakt op het nationale of internationale niveau. Conflict studies richt zich dus duidelijk op het (inter)nationale niveau, terwijl Rechten zich zowel op het (inter)nationale als het individuele niveau richt en Klimaatwetenschappen zich voornamelijk met het individuele niveau bezig houdt.

Tussen de inzichten van de disciplines Conflict Studies en Rechten kan ook een verschil worden geïdentificeerd. De indeling van verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen' die Klimaatwetenschappen heeft voorgesteld vormen volgens de discipline Rechten vooral een probleem bij langdurige buitenlandse 'klimaatvluchtelingen'. Deze mensen moeten namelijk in aanmerking komen voor een vluchtelingenstatus om in het land van aankomst te mogen blijven wonen. Mensen die binnen hun eigen land migreren vallen onder de definitie van *internally displaced persons* en hebben recht om te verhuizen binnen hun eigen land. Hier hoeft geen internationale vluchtelingenstatus voor te worden gecreëerd. Conflict studies is het hiermee eens, maar ziet ook problemen onder de binnenlandse 'klimaatvluchtelingen'. Door migratie van *rural areas* naar *urban areas* worden etnische verschillen, overbevolking, en schaarste van goederen een oorzaak van conflicten. Vanuit Conflict Studies wordt binnenlandse migratie dus ook geproblematiseerd waar Rechten dit niet doet. Om een compleet discours weer te geven, moeten zowel de binnenlandse als buitenlandse potentiële complicaties aan bod komen.

De beschreven overeenkomsten en verschillen in inzichten zijn vervolgens geïntegreerd met behulp van de technieken beschreven door Repko (2017). Er kunnen vier verschillende technieken gebruikt worden om tot een *common ground* te komen van de disciplinaire inzichten. Dit zijn herdefinitie, extensie, transformatie en organisatie. In dit verslag wordt gebruik gemaakt van organisatie om de verschillende concepten en soorten 'klimaatvluchtelingen' te onderscheiden om in te zien hoe ze zich tot elkaar verhouden. Organisatie draagt bij aan het

creëren van *common ground* door "*clarifying how certain phenomena interact and mapping their causal relationships*" (Repko, 2017, p.286).

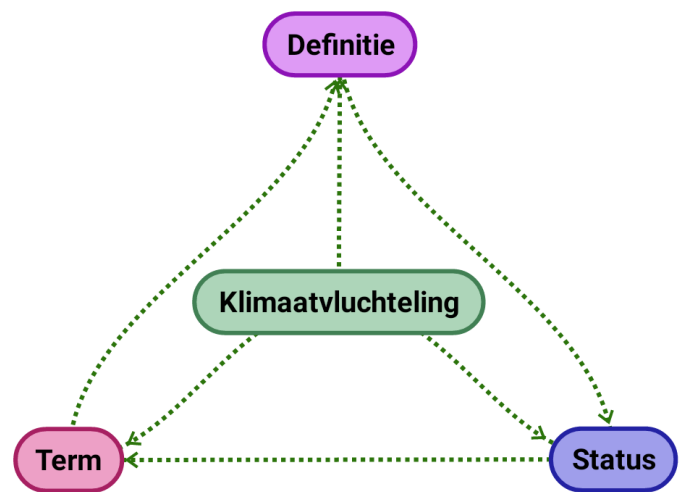
Vervolgens zal herdefinitie worden toegepast. Hiermee zal een voorstel worden gedaan om de term 'klimaatvluchteling' te vervangen voor een andere, bredere term. Deze term zullen wij vervolgens opnieuw definiëren. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van extensie. Naast het introduceren van een nieuwe term is er ook een *framework* gecreëerd, wat inzicht geeft in de verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen'. Wanneer er *common ground* gecreëerd is, zal hieruit een *more comprehensive understanding* ontstaan.

Organisatie: Term, Definitie en Status

Eerst zullen overeenkomstige concepten die bij alle drie de disciplines voorkomen, worden georganiseerd. De onderlinge relaties tussen de term 'klimaatvluchteling', de definitie van 'klimaatvluchteling' en de nog niet bestaande status zullen duidelijk gemaakt worden (zie figuur 1).

Zoals al eerder benoemd is er over de term 'klimaatvluchteling' in het huidige internationale discours nog geen consensus bereikt. Deze verwarring moet aangepakt worden zodat er een helder debat over

'klimaatvluchtelingen' kan ontstaan. Het gebruik van een duidelijke term, waar consensus over is in de wetenschap en politiek, moet vervolgens ook samengaan met een definitie waar alle partijen het over eens zijn. Op dit moment heeft de term 'klimaatvluchteling' namelijk verschillende, niet officiële definities. Een gevolg van het ontbreken van consensus over de term en de toebehorende definitie is dat dit ook de politieke discussie rondom de eventuele invoering van een 'klimaatvluchtelingen'-status bemoeilijkt. Een vluchtelingenstatus houdt in dat iemand het recht heeft om in het land van aankomst te blijven wonen, en vervolgens niet teruggestuurd kan worden (Refugee Convention, art. 33(1)). Het verband tussen de term, de definitie en de status van een 'klimaatvluchteling' is dus van groot belang voor de bespreking van het

Figuur 1 de organisatie van de concepten: de term 'klimaatvluchteling', de definitie van 'klimaatvluchteling' en een eventuele vluchtelingenstatus.

internationale discours.

De verschillende termen die in de literatuur gebruikt worden zijn weergegeven in de matrix in figuur 2. Sommige van deze termen worden als synoniemen gebruikt. Dit is onjuist, aangezien er subtiele verschillen zijn tussen deze schijnbare synoniemen, iets waar veel onderzoekers en journalisten geen rekening mee houden. Zo kan het zijn dat de ene onderzoeker met ‘*ecological migrant*’ iets anders bedoelt dan de andere wetenschapper met ‘*disaster refugee*’, maar deze onderzoeken vervolgens wel met elkaar

vergeleken worden alsof het om dezelfde groepen gaat. De termen ‘*ecological*’ en ‘*environmental*’ worden vaak als synoniem gebruikt. Toch valt er een nuanceverschil tussen de twee op te merken. De term ‘*ecological*’ is voornamelijk gerelateerd aan onze natuurlijke omgeving, terwijl de term ‘*environmental*’ zich niet slechts tot de natuurlijke omgeving beperkt, maar op onze omgeving in zijn geheel slaat (Cambridge Dictionary). Een overeenkomst is dus dat beide termen

betrekking hebben op de ecologie en het milieu (Cambridge dictionary). ‘*Climate*’ is restrictiever dan de termen ‘*ecological*’ en ‘*environmental*’. ‘*Climate*’ heeft voornamelijk betrekking op de gemiddelde toestand van de atmosfeer in een bepaald gebied (van Dale), terwijl ‘*Climate Change*’ de veranderingen in weersomstandigheden aanduidt als gevolg van het uitstoten van broeikasgassen. De term ‘*Disaster*’ duidt een gebeurtenis aan die resulteert in grote schade, ernstige moeilijkheden of de dood (Cambridge dictionary) en kan dus zeker niet als synoniem voor de andere termen gebruikt worden. De termen ‘*migrant*’ en ‘*displaced person*’ duiden personen aan die naar een ander land of een andere plek verhuizen. Dit zijn dus de minst restrictieve begrippen die gebruikt worden om de persoon aan te duiden. Een verschil tussen deze begrippen is dat de term ‘*migrant*’ in het taalgebruik vaak gebruikt wordt om mensen aan te

Willingness	Inducement	Person
Forced Motivated	Ecological	Refugee
	Environmental	Refugee
	Climate	Refugee
	Environmental	Migrant
	Environmental	Migrant
	Climate Change	Refugee
	Environmentally	Displaced Person
	Disaster	Refugee
	Environmental	Displacee
	Eco-	Refugee
Ecologically	Displaced Person	
Climate	Exiles	

Figuur 2 De verschillende termen die gebruikt worden om de ‘klimaatvluchteling’ te omschrijven, gecategoriseerd op ‘willingness’, ‘inducement’ en ‘person’.

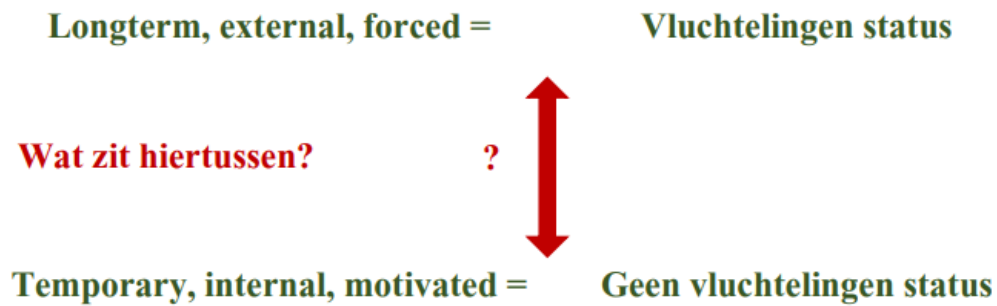
duiden die om economische redenen verhuizen, deze connotatie heeft ‘displaced person’ niet. Aan geen van beide termen is een juridische status gekoppeld. De term ‘*exile*’ is ook vrij breed en duidt personen aan die worden uitgezonden of weggehouden uit eigen land. ‘*Refugee*’ heeft twee soorten betekenissen. Een descriptieve betekenis: een persoon die op de vlucht gaat of is (van Dale) en een juridische betekenis: iemand die vlucht vanwege zijn ras, godsdienst of politieke overtuiging, of omdat hij/zij tot een bepaalde sociale groep behoort of een bepaalde nationaliteit heeft. Aan deze juridische betekenis is tevens de vluchtelingenstatus gekoppeld. Ten slotte wordt er in de literatuur onderscheid gemaakt in bereidwilligheid. ‘*Motivated*’ houdt volgens klimaatwetenschappen in dat mensen terug kunnen naar hun eigen omgeving, nadat de natuurramp heeft plaatsgevonden, maar dit niet doen (Renaud, 2011). Terwijl ‘*forced*’ aangeeft dat mensen geen keus hebben en genoodzaakt zijn om te verhuizen. Dit is dus een wezenlijk verschil.

Herdefinitie en Extensie: Framework

Het is evident dat er duidelijkheid moet komen over de term, definitie en status van klimaatvluchtelingen. De term ‘klimaatvluchteling’ zal dan ook geherdefinieerd en uitgebreid worden. Om duidelijk te maken welk type mensen er onder de ‘klimaatvluchteling’ vallen is er een *framework* gemaakt waarbij er onderscheid gemaakt wordt tussen vijf verschillende factoren die elk invloed hebben in de typologie van de 'klimaatvluchteling' (zie figuur 3). Uit de termen en definities die in de drie verschillende disciplines zijn aangedragen om de ‘klimaatvluchteling’ aan te duiden, werd duidelijk dat er meerdere variabelen een rol spelen bij het definiëren van een persoon als klimaatvluchteling. Dit zijn *duration*, *location*, *willingness*, *inducement* en *person*. De factoren *duration*, *location* en *willingness* geven de omstandigheden aan waaronder iemand besluit te vluchten. De factoren *inducement* en *person* geven een keuze voor een bepaalde terminologie aan. De ‘omstandigheden’ factoren zullen per ‘klimaatvluchteling’ verschillen, terwijl er zal worden gekozen voor één terminologie die toepasbaar is op elke soort ‘klimaatvluchteling’. Deze term zal dan het woord ‘klimaatvluchteling’ vervangen en als koepelterm gelden. Met behulp van de verschillende ‘omstandigheden’ factoren die toegevoegd kunnen worden aan de nieuwe term, zijn de verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen' duidelijker te onderscheiden.

Environmental Displaced Person Framework

Circumstances			Term	
Duration	Location	Willingness	Inducement	Person
Longterm	External	Forced	Climate Environmental	Refugee Displaced person
Temporary	Internal	Motivated	Disaster Ecological	Migrant Exile

Figuur 3 Voor de typering van een environmentally displaced person moet er onderscheid gemaakt worden tussen (1) duration: moet iemand voor een lange of korte periode migreren?, (2) Location: moet deze persoon naar het buitenland vertrekken of blijft hij in zijn eigen land?, (3) Willingness: wordt iemand gedwongen te vertrekken, zonder mogelijkheid om terug te keren, of gaat iemand uit eigen beweging?, (4) Inducement: welke term wordt er gebruikt om de aanleiding aan te geven? (5) Person: welke term wordt er gebruikt om de persoon aan te geven?

Er zijn verschillende argumenten voor het vervangen van de term 'klimaatvluchteling', in plaats van de term 'klimaatvluchteling'. Zoals eerder besproken, wordt door gebruik te maken van het woord 'klimaat' de gemiddelde toestand van de atmosfeer in een bepaald gebied bedoeld zoals droogte of zeespiegelstijging. Een natuurlijke tijdelijke episode zoals een aardbeving is geen gemiddelde natuurtoestand. Mensen die voor deze natuurlijke tijdelijke episodes vluchten passen dan dus niet onder de noemer van een klimaatvluchteling, aangezien 'klimaat' iets anders aanduidt. De term klimaatvluchteling is in dit opzicht te specifiek. Daarnaast vallen onder de term 'klimaatvluchteling' juist ook teveel verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen'. Zoals gezegd hebben de factoren *duration*, *location* en *willingness* veel invloed op het type 'klimaatvluchteling', terwijl deze factoren vaak willekeurig worden toegepast op de term 'klimaatvluchteling' door de media, beleidsmakers en wetenschappers. Een verschil tussen

forced en *motivated* wordt niet duidelijk bij de term 'klimaatvluchteling'. Sommige onderzoekers gaan er vanuit dat alle 'klimaatvluchtelingen' gedwongen zijn om te verhuizen, terwijl anderen juist een *framework* maken om dit verschil aan te geven (Renaud, 2011).

De term 'klimaatvluchteling' is bovendien problematisch omdat deze de mogelijkheid tot een juridische status als vluchteling impliceert. Deze vluchtelingenstatus kan op dit moment niet aan 'klimaatvluchtelingen' worden toebedeeld. Zelfs al zou dat wel kunnen, is het de vraag of het alle soorten klimaatvluchtelingen toebehoort. Klimaatvluchtelingen die korte tijd opgevangen moeten worden maar redelijk snel weer terug kunnen keren naar het land van herkomst hebben misschien geen vluchtelingenstatus nodig. Het punt wie wel of niet een vluchtelingenstatus toebedeeld zou moeten krijgen zal besproken worden in de discussie. Er zal dus een nieuwe, neutralere term moeten komen die de 'klimaatvluchteling' aanduidt in al zijn verscheidenheid aan soorten, openstaat voor specificatie van de soort 'klimaatvluchteling' en geen juridische connotaties met zich meebrengt. Om tot deze minder problematische term te komen is gebruik gemaakt van een combinatie van de technieken '*redefinition*' en '*extension*' die door Repko (2017) zijn omschreven. Hiertoe wordt in deze scriptie voor de term '*environmentally displaced persons*' (EDP's) gekozen als alternatief dat voldoet aan de zojuist genoemde eisen en interdisciplinair toegepast kan worden. Deze term brengt geen juridische en misplaatste connotaties met zich mee, beslaat de verscheidenheid aan verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen' (zoals we het dus niet meer moeten noemen) en staat open voor het specificeren van de verschillende soorten 'klimaatvluchtelingen', door het specificeren van de *circumstances* vóór deze term. Hierdoor zou men bijvoorbeeld kunnen spreken over een *longterm externally forced environmentally displaced person*, waardoor onduidelijkheid over wat voor persoon het gaat verdwijnt.

Er is gekozen voor de term '*environmental*', omdat dit de breedste term uit de categorie *inducement* is. Hierdoor worden alle soorten 'klimaatvluchtelingen' onder de term geschaard. De term '*environmental*' geeft ruimte voor verhuizing waarbij niet per se de natuur aanleiding is, maar bijvoorbeeld ook menselijke gedragingen. Deze term staat daarmee meer open voor verschillende motieven en typen van vluchtelingen.

Voor de term 'displaced person' is gekozen omdat ook dit de minst restrictieve term is. '*Displaced persons*' verhuizen net als '*migrants*' van de ene naar de andere plek. De term is dus neutraal en heeft geen connotaties met een vluchtelingenstatus of met achterliggende redenen om

te verhuizen. De termen ‘displaced person’ en ‘migrant’ kunnen hier dus in principe voor elkaar worden vervangen. Toch kiezen we voor ‘displaced person’, omdat de term ‘migrant’ over het algemeen meer gebruikt wordt om mensen aan te duiden die om economische redenen verhuizen en dat is hier niet het geval. Door de term ‘migrant’ te gebruiken zouden er misschien weer onjuiste connotaties aan de term verbonden kunnen worden.

Kortom, met de term brede term ‘*environmentally displaced person*’ worden alle soorten ‘klimaatvluchtelingen’ aangeduid, waarna verduidelijking mogelijk is met behulp van de categorieën van *circumstances*.

More comprehensive understanding en Conclusie

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag: Hoe wordt het concept 'klimaatvluchteling' vormgegeven binnen het huidige internationale discours?

Dankzij het interdisciplinaire onderzoek is duidelijk geworden dat er in het internationale discours veel verwarring is over het concept 'klimaatvluchteling'. De term wordt inconsistent gebruikt en verschillende typen 'klimaatvluchtelingen' worden als synoniemen toegepast. Een heldere vormgeving ontbreekt, zowel per discipline als onderling tussen de disciplines. Doordat er dankzij de integratie technieken *Common Ground* is ontstaan, is hier een *More Comprehensive Understanding* uitgerold. Een *More Comprehensive Understanding* wordt door Repko verwoord als: “*the integration of insights to produce a new and more complete and perhaps nuanced understanding*” (2017, p. 323) Het organiseren van de problemen en omstandigheden rondom de term 'klimaatvluchteling' en het herdefiniëren en uitbreiden van deze term tot '*environmentally displaced person*' heeft geleid tot een nieuw *framework*. Dit *framework*, ontstaan door de integratie van de discipline inzichten, draagt bij aan een beter begrip van de term klimaatvluchteling en schept duidelijkheid in de onduidelijkheid. Het hoofdstuk van Klimaatwetenschappen wees op de categorieën *Duration* en *Location* als omstandigheden van verschillende soorten klimaatvluchtelingen, het hoofdstuk van Rechten wees op de juridische connotaties van de term 'klimaatvluchteling' met de vluchtelingenstatus en het hoofdstuk van Conflict Studies wees op de multicausaliteit van de klimaatvluchteling-er hoeft niet alleen sprake te zijn van natuurlijke *forced* migratie maar ook economische *motivational* migratie kan een rol spelen. Het nieuwe *framework* om de 'klimaatvluchteling' te definiëren is vandaar een *More Comprehensive Understanding*. Deze scriptie wil niet een oplossing voor het probleem omtrent het gebrek aan beleid bij 'klimaatvluchtelingen' aandragen, maar duidelijkheid creëren in de chaos van het huidige internationale discours. Het resultaat is dan ook een *framework* van de verschillende termen en omstandigheden die in het internationale discours kunnen worden gebruikt om het concept 'klimaatvluchteling' helder te gebruiken.

Deze scriptie geeft een totaalbeeld van de kwestie, waarbij zoveel mogelijk invloedrijke factoren zijn behandeld. Samengevat biedt dit onderzoek twee voorstellen aan: Het eerste voorstel is om de term 'klimaatvluchteling' los te laten en in plaats daarvan de term '*environmentally displaced person*' te hanteren. Dit is een bredere, objectieve term die niet het element 'vluchteling' bevat. Het woord 'vluchteling' impliceert namelijk dat er een juridische

status aan verbonden wordt die op dit moment nog niet gerealiseerd is (Biermann & Boas, 2008). De term ‘*environmentally displaced person*’ (EDP) zal vervolgens nader gespecificeerd moeten worden aan de hand van het hiervoor besproken *framework*. Op deze manier zal het duidelijker zijn over welke groep men het precies heeft, dit draagt bij aan meer consensus en mogelijk ook het legaliseren van een status voor klimaatvluchtelingen.

Het tweede voorstel is om gebruik te maken van drie verschillende omgevingsfactoren die toegevoegd kunnen worden om de groep EDP's te specificeren. Door deze term met variabelen te gebruiken ontstaat er een spectrum van klimaatvluchtelingen die wel of niet een status verdienen. Waarbij volgens ons aan de ene kant van het spectrum *longterm, externally, forced* EDP's staan die een vluchtelingenstatus verdienen, en aan de andere kant *temporarily, internally, motivated* EDP's, die geen status verdienen. Echter is dit een discussie waar in dit verslag geen standpunt in wordt genomen, maar een voorstel wordt gedaan om het te bekijken als spectrum met twee uitersten. De grens op dit spectrum die aangeeft welk type vluchtelingen wel of niet een status zouden moeten krijgen, kan deze scriptie niet duidelijk weergeven. Daar zal internationaal debat over gevoerd moeten worden.

Voordat er consensus bereikt kan worden over internationaal beleid en een eventuele juridische ‘vluchtelingenstatus’ voor klimaatvluchtelingen moet er eerst consensus worden bereikt in het gebruik van een passende term met bijbehorende definitie en specificaties. Deze scriptie reikt een voorstel aan voor deze passende term met bijbehorende definitie en specificaties.

Discussie

Naar aanleiding van dit onderzoek komen een aantal discussiepunten naar voren. Uit het *framework* is gebleken dat er verschillende soorten ‘klimaatvluchtelingen’ bestaan. De vraag die hierbij gesteld kan worden is wie van deze mensen recht zou moeten hebben op een vluchtelingenstatus. Hoewel het niet het doel van deze scriptie is om dit te bepalen, worden er wel een aantal suggesties opgeworpen. De status als vluchteling zou gegeven moeten worden aan mensen die langdurig genoodzaakt zijn om in een ander land te wonen vanwege onleefbare omgevingsomstandigheden in land van herkomst. Wat inhoudt: *longterm, externally, forced*. Denk hierbij aan zeespiegelstijging waardoor eilanden onder water komen te staan. Deze vluchtelingen kunnen niet meer terug naar land van herkomst en worden gedwongen om te

vluchten. 'Klimaatvluchtelingen' die niet gedwongen zijn, maar aangespoord zijn door *environmental* omstandigheden en dus na korte tijd weer terug kunnen naar hun gebied van herkomst, zouden geen vluchtelingenstatus verleend moeten worden. Deze vluchtelingen zijn: *temporarily, internally, motivated*. Tussen deze twee uitersten ligt een spectrum van verschillende typen klimaatvluchtelingen, met elk verschillende omstandigheidsfactoren. Het is lastig om een grens aan te geven op dit spectrum waar wel of juist geen vluchtelingenstatus geboden mag worden. Echter betekent dit niet dat mensen die met dergelijke klimaatrampen te maken hebben geen steun zouden moeten ontvangen. Internationale samenwerkingen moeten wel degelijk gerealiseerd worden om mensen te helpen die niet per definitie recht hebben op een vluchtelingenstatus, omdat zij bijvoorbeeld in hun land kunnen verhuizen. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen welke van deze mensen uit het *framework* wel en geen status als vluchteling zou moeten krijgen. Het is niet aan de auteurs van deze scriptie om dit te bepalen, maar aan beleidsmakers en de wetgever. Het *framework* kan duidelijkheid en houvast bieden bij het creëren van dit beleid.

Een ander punt voor discussie is dat het indelen van het *framework* subjectief is. In deze scriptie is een deel van alle beschikbare literatuur gebruikt, waardoor het *framework* variabelen kan missen. Het *framework* staat dan dus ook nog open voor aanpassing en kan er gediscussieerd worden over de functionaliteit van het *framework*. Vanwege de vele mogelijkheden en specificaties dat het *framework* biedt, kan dit het bijvoorbeeld media moeilijk maken om begrijpelijke nieuwsberichten te schrijven.

Als laatste discussiepunt is dat van de keuze voor de term '*Environmentally Displaced Person*'. Voor deze term is gekozen omdat dit de beste keuze was van de beschikbare opties (beargumenteerd in het verslag). Toch staat onze keuze voor de term '*Environmentally Displaced Person*' nog open voor discussie. '*Displaced Person*' heeft namelijk nog steeds een connotatie met vluchteling zoals het wordt omschreven in het woordenboek (Cambridge Dictionary). Verder heeft de term ook meer neiging naar *forced*, dus is de term niet geheel neutraal. Dit zijn punten die na het lezen van deze scriptie in overweging moeten worden genomen.

Bibliografie

Aleinikoff, T. A., Martin, D. A., & Motomura, H. (1991). *Immigration: Process and policy* (pp. 210-11). West Publishing Company.

Apap, J. (2018) The concept of 'climate refugee' Towards a possible definition. European Parliamentary Research Service, PE 621.893.

Atapattu, S. A. (2018). A new category of refugees? 'Climate refugees' and a gaping hole in international law. In *Climate Refugees* (pp. 50-67). Routledge

Baldwin, A. (2014). Pluralising climate change and migration: an argument in favour of open futures. *Geography Compass*, 8(8), 516-528.

Baldwin, A., & Fornalé, E. (2017). Adaptive migration: Pluralising the debate on climate change and migration. *The Geographical Journal*, 183(4), 322-328.

Banks, S. C., Knight, E. J., McBurney, L., Blair, D., & Lindenmayer, D. B. (2011). The effects of wildfire on mortality and resources for an arboreal marsupial: resilience to fire events but susceptibility to fire regime change. *PloS one*, 6(8).

Behrman, S., Kent, A. (2018). *Climate Refugees*. London: Routledge.

Bettini, G. (2013). Climate barbarians at the gate? a critique of apocalyptic narratives on 'climate refugees'. *Geoforum*, 45, 63-72.

Biermann, F., & Boas, I. (2008). Protecting climate refugees: the case for a global protocol. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(6), (8-17.)

Biermann F., Boas I. (2012) *Climate Change and Human Migration: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees*. In: Scheffran J., Brzoska M., Brauch H., Link

P., Schilling J. (eds) *Climate Change, Human Security and Violent Conflict*. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, vol 8. Springer, Berlin, Heidelberg

Black R. (1998) *Refugees, Environment and Development*. Longman Publishers: New York.

Hartmann B. 2009. From climate refugees to climate conflict: who is taking the heat for global warming? In *Climate Change and Sustainable Development: New Challenges for Poverty Reduction*, Salih M (ed.). Edward Elgar Publishers: Cheltenham, UK; 142–155.

Burson, B., and R. Bedford., (2013). “Clusters and hubs: toward a regional architecture for voluntary adaptive migration in the Pacific-technical paper”, The Nansen Initiative.

Call, M. A., Gray, C., Yunus, M., & Emch, M. (2017). Disruption, not displacement: environmental variability and temporary migration in Bangladesh. *Global Environmental Change*, 46, 157-165.

Cambridge Dictionary, Cambridge University Press (2018).

Carr, D. (2009). Population and deforestation: why rural migration matters. *Progress in Human Geography*, 33(3), 355-378.

Carrera, S., Blockmans, S., Gros, D., & Guild, E. (2015). The EU's Response to the Refugee Crisis: Taking Stock and Setting Policy Priorities.

Cecilia, T. (2009). Crisis or adaptation? migration and climate change in a context of high mobility. *Environment & Urbanization*, 21(2), 513-525.

Convention Relating to the Status of Refugees, July 28, 1951, 19 U.S.T. 6259, 189 U.N.T.S. 150 (1954) [hereinafter Refugee Convention] (entered into force Apr. 22, 1954), available at <http://www2.ohchr.org/english/law/refugees.htm>.

Cooper, J. B. (1997). Environmental refugees: Meeting the requirements of the refugee definition. *NYU Env'tl. LJ*, 6, 480.

Davies, K., Adelman, S., Grear, A., Iorns Magallanes, C., Kerns, T., & Rajan, S. R. (2017). The Declaration on Human Rights and Climate Change: A new legal tool for global policy change. *J. Hum. Rights Environ*, 8, 217-253.

Derald J. Hay (2008). Post-Kyoto Stress Disorder: How the United States Can Influence International Climate Change Policy, 15 *MO. ENVTL. L. & POL'Y REV.* 493, 493.

Docherty, B., & Giannini, T. (2009). Confronting a rising tide: a proposal for a convention on climate change refugees. *Harv. Env'tl. L. Rev.*, 33, 349.

Duong, T. T. (2009). When islands drown: The plight of climate change refugees and recourse to international human rights law. *U. Pa. J. Int'l L.*, 31, 1239.

Elliott, L., (2010). Climate migration and climate migrants: what threat, whose security? In: McAdam, J. (Ed.), *Climate Change and Displacement: Multidisciplinary Perspectives*. Hart Publishing, Oxford, pp. 131–150.

Ereaut, G., Segnit, N., (2006). *Warm Words: How are We Telling the Climate Story and Can We Tell It Better?* Institute for Public Policy Research, London.

Farbotko, C., Lazrus, H. (2012) The first climate refugees? Contesting global narratives of climate change in Tuvalu. *Global Environmental Change*, 22(2), 382-390.

Felli, R. (2013). Managing Climate Insecurity by Ensuring Continuous Capital Accumulation: 'Climate Refugees' and 'Climate Migrants'. *New Political Economy*, 18(3), 337-363.

Gill, N. (2010). 'Environmental refugees': Key debates and the contributions of geographers. *Geography Compass*, 4(7), 861-871.

Gordenker, L. (1987). *Refugees in international politics*. London: Croom Helm.

Habermas, J. (2015). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. John Wiley & Sons.

Hammer, T. (2004). Desertification and migration: A political ecology of environmental migration in West Africa. *Environmental change and its implications for population migration* (pp. 231-246). Springer, Dordrecht.

Hartmann, B. (2010). Rethinking climate refugees and climate conflict: Rhetoric, reality and the politics of policy discourse. *Journal of International Development*, 22(2), 233-246.

Hartmann B. (2009). From climate refugees to climate conflict: who is taking the heat for global warming? In *Climate Change and Sustainable Development: New Challenges for Poverty Reduction*, Salih M (ed.). Edward Elgar Publishers: Cheltenham, UK; 142–155.

Hulme, M., 2007. Newspaper scare headlines can be counter-productive. *Nature* 445 (7130), 818.

Intergen Law, 'Draft Convention on the International Status of Environmentally Displaced Persons – Third Version' (Intergen Law, May 2013), <http://intergenlaw.com/wp-content/uploads/2015/02/Draft-Convention-on-the-International-Status-onenvironmentally-displaced-persons-third-version.pdf>

Intergovernmental Panel on Climate Change (2018) Summary for Policymakers of IPCC Special Report on Global Warming of 1.5°C approved by governments

Internal Displacement Monitoring Centre (NRC/IDMC) (2017), *Global Report on Internal Displacement*, available at: <http://www.refworld.org/docid/599339934.html> [accessed 31 October 2018]

International Organization for Migration, IOM. (2007) Discussion note: migration and the environment.

IOM (2018). Global Migration Trends Factsheet.

Jha, C. K., Gupta, V., Chattopadhyay, U., & Amarayil Sreeraman, B. (2018). Migration as adaptation strategy to cope with climate change: A study of farmers' migration in rural India. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 10(1), 121-141.

Kartiki, K. (2011). Climate change and migration: a case study from rural Bangladesh. *Gender & Development*, 19(1), 23-38.

Keen, D. (1992). Refugees: rationing the right to life. The crisis in emergency relief.

Knox, J.H. Linking Human Rights and Climate Change at the United Nations, 33 HARV. ENVTL. L. REV. 477, 493-96 (2009)

Kyung-wha Kang, Deputy High Comm'r for Human Rights, Office of the U.N. High Comm'r for Human Rights, Address at the Conference of the Parties to the UNFCCC and its Kyoto Protocol (Dec. 14, 2007), available at <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/013DC0FAA475EC87C12573B10074796A?opendocument>

Lewis, B. (2018). The Role of Environmental Human Rights in Addressing Climate Change. In *Environmental Human Rights and Climate Change* (pp. 151-170). Springer, Singapore.

Leighton, M. (2016). Desertification and migration. *Governing global desertification* (pp. 63-78). Routledge.

Limon, M. (2009). Human rights and climate change: Constructing a case for political action. *Harv. Env'tl. L. Rev.*, 33, 439.

Lohano, H. D. (2018). Weather variability, agricultural revenues and internal migration: evidence from Pakistan. *Climate and Development*, 10(7), 625-643.

McAdam, J. (ed.) (2010), *Climate Change and Displacement. Multidisciplinary Perspectives*, Portland: Hart Publishing, p. 81-103.

McAdam, J. (2012). *Climate change, forced migration, and international law*. Oxford University Press.

McAdam, J., (2011). Swimming against the tide: why a climate change displacement treaty is not the answer, *International Journal of Refugee Law*, 23(1): 1–26.

McLeman, R. (2008) *Climate Migration, Refugee Protection and Adaptive Capacity Building* 40(1) McGill International Journal of Sustainable Development Law & Policy 1, 13.

McNamara, K. E. (2007). Conceptualizing discourses on environmental refugees at the United Nations. *Population and Environment*, 29(1), 12-24.

McNamara, K. E. & Gibson, C. (2009). 'We do not want to leave our land': Pacific ambassadors at the United Nations resist the category of 'climate refugees'. *Geoforum*, 40(3), 475-483.

Mortreux, C., & Barnett, J. (2009). Climate change, migration and adaptation in Funafuti, Tuvalu. *Global Environmental Change*, 19(1), 105-112.

Myers, N. (1995) Climate institute of Washington D.C., Environmental refugees 150.

Myers, Norman, and Jennifer Kent. 1995. *Environmental Exodus. An Emergent Crisis in the Global Arena*. Washington, D.C.: Climate Institute.

Nine, C. (2010) "Ecological refugees, states borders, and the Lockean proviso." *Journal of Applied Philosophy* 27.4: 359-375.

Office of the U.N. High Comm'r for Human Rights [OHCHR], Report of the Office of the U.N. High Commissioner for Human Rights on the Relationship Between Human Rights and Climate Change, U.N. Doc. A/HRC/10/61 (Jan. 15, 2009)

OHCHR, U.N. Comm. on Econ., Social and Cultural Rights [UNCESCR], General Comment 3: The Nature of States Parties Obligations, 14, U.N. Doc. E/1991/23 (Dec. 14, 1990).

Pearce, F. (2011). Climate refugees exist but we don't know how many there are.

Piguet, E., Kaenzig, R., & Guélat, J. (2018). The uneven geography of research on “environmental migration”. *Population and Environment*, 39(4), 357-383.

Piguet, E., Pécoud, A., & De Guchteneire, P. (2011). Migration and climate change: An overview. *Refugee Survey Quarterly*, 30(3), 1-23.

Protocol, K. (1997). United Nations framework convention on climate change. Kyoto Protocol, Kyoto, 19.

Renaud, F. G., Bogardi, J. J., Dun, O., & Warner, K. (2007). Control, adapt or flee: How to face environmental migration?. UNU-EHS.

Renaud, F. G., Dun, O., Warner, K., & Bogardi, J. (2011). A decision framework for environmentally induced migration. *International Migration*, 49(S1), 29.

Repko, A. F. & Szotak, R. (2017). *Interdisciplinary research: Process and theory*. Thousand Oaks: Sage.

Robinson, V. (Ed.). (2016). *The international refugee crisis: British and Canadian responses*. Springer.

Sovacool, B. K. (2012). Perceptions of climate change risks and resilient island planning in the Maldives. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, 17(7), 731-752.

Suhrke, A. (1983). Global refugee movements and strategies of response.

Tafere, M. (2018). Forced displacements and the environment: Its place in national and international climate agenda. *Journal of environmental management*, 224, 191-201.

The Foresight Report on Migration and Global Environmental Change. (2011).

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), 2002: Environmental Migrants and Refugees, *Refugees* 127, 12–13.

UNHRC, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review - Tuvalu, 47, U.N. Doc. A/HRC/10/84 (Jan. 9, 2009).

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (2015), ‘Loss and Damage’, te raadplegen op: https://unfccc.int/adaptation/workstreams/loss_and_damage/items/7545txt.php (accessed 6 April 2017)

UN General Assembly, (2005) World Summit Outcome : resolution / adopted by the General Assembly, 24 October 2005, A/RES/60/1, available at: <http://www.refworld.org/docid/44168a910.html>

Urgenda uitspraak Gerechtshof Den Haag, 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2591

Van Aalst, M. K. (2006). The impacts of climate change on the risk of natural disasters. *Disasters*, 30(1), 5-18.

Wang, Z. (2018). The Impact of Extreme Precipitation on the Vulnerability of a Country. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 170, No. 3, p. 032089)*. IOP Publishing

White, G., (2011). *Climate Change and Migration: Security and Borders in a Warming World*. Oxford University Press, Oxford.

Williams, A. (2008). Turning the tide: recognizing climate change refugees in international law. *Law & Policy*, 30(4), 502-529.

World Disaster Report, 2015. Focus on Local Actors, the key to Humanitarian Effectiveness. International Federation of red Cross and Red Crescent Societies, Geneva, Switzerland

Yamamoto, L., & Esteban, M. (2017). Migration as an adaptation strategy for atoll island states. *International Migration*, 55(2), 144-158.